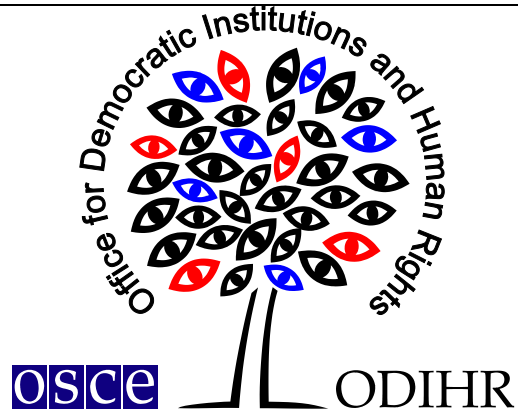

Վարչակազմի 18 դեկտեմբեր, 2019թ.

Կարծիք թիվ՝ NDISCR-ARM/353/2019

www.legislationline.org

**ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔ «ԻՐԱՎԱԶ ԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՍՍՄԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՔԻ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

**Հայ աստանի Հանրապետության Սրբապետության և նախարարության կողմից
օրենքի նախագծի ոչ պաշտոնական թարգմանության հիման վրա**

*ԺՀՄԻԳ-ի սույն Կարծիքի կազմման գործում իրենց նպաստն են բերել Լիտվայի
Սահմանադրական դատարանի դատավոր և Մարդու Իրավունքների Եվրոպական
Դատարանի նախկին դատավոր դոկտոր Դանուտե Յոչենիեն, Մարդու Իրավունքների և
Իրավունքի միջազգային փորձագետ Էլիս Թոմասը, Բեռլինի Հումբոլդտի համալսարանի
Հանրային, ռուսաստանյան և համեմատական իրավունքի դասախոս պրոֆեսոր
Ալեքսանդր Բլենքենագելը:*

ԵԱՀԿ Ժողովրդավարական հաստատությունների և մարդու իրավունքների գրասենյակ
10 Միտղոս փողոց PL-00-251 Վարչակազմ Հեռ.՝ +48 22 520 06 00 ֆաքս՝ +48 22 520 0605

*Առկա է նաև սույն Կարծիքի հայերեն տարբերակը:
Այնուամենայնիվ, փաստաթղթի պաշտոնական տարբերակը
բացառապես անգլերեն տարբերակն է:*

Բովանդակություն

I. ՆԵՐՍՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
II. ՄԻՋԱՆԿՅԱԼ ԿԱՐՕՒՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆ.....	3
III. ԿԱՐՕՒՔԻ ԱՓՈՓԱԳԻՐԸ.....	4
IV. ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....	6
1. Խորականությունն վերացման օրենսդրությունը վերաբերող միջազգային չափորոշիչներ.....	6
2. Օրենքի նախագծի նպատակը և դրակիրատման շրջանակը.....	9
3. Թույլ արելի տարբերակումներ.....	13
4. Խորականություն և սրգելված հիմքերի սահմանում մը.....	17
5. Քրեական, քաղաքացիական և վարչական պատասխանատվություն.....	20
6. Վիկտիմիզացիայի սահմանում մը.....	22
7. Իել ակտիվիզմի մեղքի և ժամանակավոր հատուկ միջոցների սահմանում մը.....	23
8. Խորականություն և նից իրական և դատական պաշտպանություն.....	24
9. Հավասարություն մարմին. Մարդու իրավունքների պաշտպան և Իրականավասարություն իտրհուրդ.....	27
10. Անվտվիչ մեկնաբանություններ.....	35

Հավելված՝ «Իրականավասարությունն սպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծ

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության ասպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

I. ՆԵՐՄՈՒԹՅՈՒՆ

1. 2018թ. նոյեմբերի 21-ին Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարությանը դիմում ներկայացրեց ԵԱՀ-ի Ժողովրդավարական հաստատության ներքին և մարդու իրավունքների գրասենյակ (ԺՀՄԳ)՝ խնդրելով պարաստել կարծիք Հայաստանի Հանրապետության «Իրավահավասարության ասպանման մասին» օրենքի նախագծի մասին (այսուհետ՝ Օրենքի նախագիծ):
2. 2018թ. նոյեմբերի 30-ին ԺՀՄԳ-ն արձագանքեց այս դիմումին՝ հաստատելով Գրասենյակի պարաստականությանը՝ պարաստելու իրավական կարծիք Օրենքի սույն նախագծի վերաբերյալ, որը կգնահատի վերջինիս համապատասխանությանը ԵԱՀ մարդկային ոլորտում հանձնառության ներքին և մարդու իրավունքների մասով միջազգային պրակտիկայի հետ:
3. 2019թ. սեպտեմբերի 6-ին ԺՀՄԳ-ը հրապարակեց ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի «Հայաստանի Հանրապետության «Իրավահավասարության ասպանման մասին» օրենքի (2018թ. նոյեմբերի դրությամբ) նախագծի մասին միջանկյալ կարծիքը»: 2019թ. սեպտեմբերի 2-ին Արդարադատության նախարարությանը դիմեց՝ ստանալու երկրորդ կարծիք Օրենքի նախագծի վերանայված տարբերակի մասին:
4. Սույն Վերջնական կարծիքը պարաստվել է վերանշյալ դիմումին ի պատասխան: ԺՀՄԳ-ն իրականացրեց սույն գնահատումը իր մանդատի շրջանակներում՝ սքանչելու ԵԱՀ մասնակից պետության ներքին մարդկային ոլորտում ԵԱՀ-ի հիմնական հանձնառության ներքին իրականացման գործում:

II. ՄԻՋԱԿՅԱԼ ԿԱՐԾԻՔԻ ՍՈՒՐԿԱԼ

5. Սույն Կարծիքի առարկան գնահատման ներկայացված Հայաստանի Հանրապետության «Իրավահավասարության ասպանման մասին» օրենքի նախագիծն է: Այսպիսի սահմանափակումը հաշվի առնելով՝ Կարծիքը Հայաստանում հավասարությանը և խրախուսությանը բացառումը կտավարող ողջ իրավական և ինստիտուցիոնալ շրջանակի ամբողջական և համադրմանի գնահատումը է:
6. Կարծիքը վեր է հանում հիմնական խնդիրները և ցույց է տալիս հնարավոր հղկման ենթակա ոլորտները: Համառոտության նպատակով այն ավելի շատ կենտրոնանում է լրակշիռ մեթոդի կամ բարելավման կարիք ունեցող ոլորտների վրա քան օրենքի դրական

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանության անվտանգության» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

կողմերի վրա Կարծիքից բխող առաջարկությունները հիմնված են համապատասխան ԵԱՀ հանձնառու թու նների, միջազգային չափորոշիչների և միջազգային լավ փորձի վրա

7. Այլ ինչ, Կանանց նկատմամբ խարսխանությունները և բռնությունները վերացման կոնվենցիայի (ԿԻՎԿ)¹ և Գենդերային հավասարությունը սն իրանման ԵԱՀԿի 2004թ. գործողությունները և նների ծրագրի և ԵԱՀԿի գործողություններում գենդերային հարցերի ներգրավման հանձնառու թու նների համաձայն, Կարծիքը վերլուծում է Օրենքի նախագծի լրանջակցումների՝ հախմաբար սարբեր սողեցում թու նները կանանց և տղամարդկանց վրա²
8. Մույն Կարծիքը հիմնված է Օրենքի նախագծի՝ Հայաստանի Հանրապետության սրդարադատության նախարարության կողմից սրամադրված ոչ պաշտոնական ննզլ երեն թարգմանություն վրա Ոստի ննճշում թու ններ կարող են լինել սույն Կարծիքում՝ պանմանախրված թարգմանական ննճշում թու ններով: Մույն Կարծիքն սակա է նան հայ երեն թարգմանություն սարբ: Անու ննեայ նիվ, վասսաթղթի միակ պաշտոնական սարբերական ննզլ երենն է:
9. Վերոնշյալը հաշվի առնելով՝ ԺՀՄԳ-ը ցանկանում է նշել, որ սույն Կարծիքը չի սրգելում ԺՀՄԳ-ին, իր հայ եցողություն սարբ, սարգայում ձևակերպել լրացուցիչ գրախոր կամ բանախոր առաջարկություններ կամ մեկնաբանություններ՝ Հայաստանի իրախկան սկսերի կամ վերաբերել ի օրենադրություն սն վերաբերյալ:

III. ԿԱՐԾԻՔԻ ԱՄՈՊԱԳԻՐԸ

10. ԺՀՄԳ-ը ողջունում է խարսխանություններ սարբեր ձևերին համակողմանիորեն սրձադանբելում ջանբերը պանախի Օրենքի նախագծի միջոցով, որը վորձում է ննդրադառնալ ինչ սբա մանախոր, պանախ էլ հանրային ոլորսներին: Օրենքի նախագիձը՝ վերջերս վերանայված սարբերակով հանկախ, սարունակում է հախարություն նն երաշխախորելում ուղղված բազմաթիվ դրական սարբեր իրախկան նորմերի և կարգախորումների միջոցով: Հարկ է նան ողջունել հասուկ միջոցների ներումումը, ինչ սբա նան Մարդու իրախունբների պաշտանի գրաենյ սկի կազումում խարսխանություն դեմ պան քարող հասուկ խարհրդաախկան մարմնի սսեղումը:
11. Մինսույն ժամանակ, Օրենքի նախագծի հանար կարող էին շանեկան լինել մի շարք վերանայումներն ու հասակեցումները, որոնք կմեձսցենին դրասարյ ու նախեսություն նը, թույլ կտայ ին իու սախել ննորոշություննից ու կասախովեն հախարություն սկզբում նբների սբասանումը՝ մինսույն ժամանակ նան երաշխախորելով պան հասսատություն սրդ ու նախեսություն նը, ննկախություն նն ու վասսեղ իու թու նը, որը լիաողրված է վերանսկել և կիրարկել պան Օրենքի նախագիձը:

¹ ՄԱԿի Կանանց նկատմամբ խարսխանությունները և բռնությունները վերացման կոնվենցիան ընդունվել է Գլխախոր սասաբլ էպի 34/180 բանաձևով, 1979թ. դեկտեմբերի 18-ին: Հայաստանը միսցել է պան Կոնվենցիային 1993թ.-ին:

² Տե՛ս թիվ 14/04 որոշմանը ընդունված [Գենդերային հախարարության իրանման ԵԱՀԿ գործողությունների ծրագրի](#) կետ32-ը, MC.DEC/14/04 (2004թ.):

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանության անխախտության օրենքի նախագծի մասին Հանրապետության օրենսդրության նախագծի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության նախագծի մասին

12. Ալելի կոնկրետ սիտուացիայի վերաբերյալ, ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ը հանդես է գալիս հետևյալ առաջարկությամբ ու նեներով՝ Օրենքի նախագծի հետազոտության նպատակով.

Ա. վերանայել օրենքի սովորական հասկացումները, որ պետք է երաշխավորում է խրատականության նից գերծ հավասար վերաբերմունք և հավասար հնարավորությունները ու ըստնայ ուր անհատի համար [կետ25],

Բ. հանել իրավաչափության, անհրաժեշտության և հասկացվածության չափանիշներով վործարկումներին սովորական հղումները *prima facie* (*առերևույթ*) խրատականության սահմանում և սահմանում սպանության և սպանության անխախտության և համակողմանի սահմանում՝ նախընտրաբար նաև ցույց տալով, որ մի շարք պաշտպանված հանկանիշների հիման վրա ուղղակի խրատականության դեպքերում պահանջվում է ալելի մանրակրկիտ սու մնախորություն [կետ44],

Գ. ընդգրկել լրացուցիչ պաշտպանված հանկանիշներ՝ մասնավորապես հղում սնելով սեռական կողմնորոշմանը և գենդերային ինքնությունը, ինչպես նաև սզգային ծագմանը և քաղաքացիությունը, [կետ55],

Դ. սպիտակել Արդու իրավունքների պաշտպանի՝ որպես հավասարության հիմնական մարմին, ինչպես նաև օրինական շահ ունեցող հասարակական կազմակերպությունների համար համապատասխան իրավասություններ՝ դատարան դիմել խրատականության նից ենթադրյալ սու ժողի սնունդ կամ սջակցել ու նրան և ներառել մի դրույթ, որն ուղղված է սպիտակել հաջսեցման ընթացակարգերի առկայությունն պետք է սնանց համար, ովքեր կարծում են, որ սու ժել են խրատականության նից, [կետ 77],

Ե. հասկացնել 7-րդ հոդվածը՝ սահմանելով բողոքների ասիճանակարգությունն, մասնավորեցնելով, թե որ հաստատություններին պետք է առաջինը դիմեն բողոքողները և հետո ուր պետք է տանեն իրենց բողոքարկման դիմումը: Այլ սախ, պատասխան գործերը կարելի է ներկայսցնել Արդու իրավունքների պաշտպանին՝ Արդու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքի 20-րդ հոդվածի երկրորդ կետում և 24-րդ հոդվածի չորրորդ կետում սահմանված պրամետրերի շրջանակում:

Զ. սահմանել Արդու իրավունքների պաշտպանի մանդատը, իրավասությունները և լիազորությունները խրատականության բացառման ոլորտում և ներառել հղումներ Արդու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքի պետք է համապատասխան դրույթներին, որոնք սահմանում և նկարագրում են խրատականության դեմ պայքարի և հավասարության իրանման առումով նրա մանդատը, իրավասությունները և լիազորությունները, ինչպես նաև սպիտակել համապատասխան ռեսուրսներ մանդատի իրականացման համար [կետ95, 96 և 99]:

Լրացուցիչ առաջարկությունները, որոնք ընդգծված են թաղ գրություններում, նույնպես ներառված են կարծիքի տեքստում:

IV. ՎԵՐԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. *Խրականության վերացման օրենսդրությանը վերաբերող միջազգային չափորոշիչներ*

13. Մույն Կարծիքը վերլուծում է այս Օրենքի նախագիծը մարդու իրավունքներին վերաբերող համապատասխան միջազգային պարտավորությունների, չափորոշիչների և ԵԱՀԿ հանձնառությունների հետ դրա համատեղելիությունը ստանկյունից: Խրականության վերացման միջազգային պարտավորությունները լայն շրջանակ ունեն. Անդրու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը³ («ՄՀՀ», Հոդված 7), Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը⁴ (այսուհետ՝ «ՔՔՄ»), Հոդված 26) և Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիրը⁵ (այսուհետ՝ «ՏՄՄ»), Հոդված 2 կետ2), ի թիվս այլոց, անդրադառնում են խրականության բացառման սկզբունքին:
14. Հայաստանի կողմից վավերացված այլ, խրականության բացառմանն ուղղված ավելի կոնկրետ ազդեցություններ ունեցող և կոնվենցիաների թվում են նաև Ռուսական խրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին Միացյալ Ազգերի Կազմակերպության (ՄԱԿ) կոնվենցիան⁶ (այսուհետ՝ «ՌԽԿ»), Կանանց նկատմամբ խրականության բոլոր ձևերի վերացման ՄԱԿի կոնվենցիան (այսուհետ՝ «ԿԽԿ») ⁷, Հաշմանդանությանն ու նեցող անձանց իրավունքների ՄԱԿի կոնվենցիան⁸ (այսուհետ՝ «ՀՄԿ»), Երեխայի իրավունքների կոնվենցիան⁹ (այսուհետ՝ «ԵԻԿ», Հոդված 2):
15. Եվրոպայի խորհրդի մակարդակում Անդրու իրավունքների և հիմնարար սկզբունքների վերացման պայմաններում Եվրոպական կոնվենցիայի¹⁰ (ՄԵԿ) Հոդված 14-ը և դրա շաղկապված 12-ը նախատեսում են խրականության ընդհանուր սրգելք: ¹¹ Վերանայված

³ *Անդրու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր*, ընդունվել է ՄԱԿի գլխավոր ասամբլեայի կողմից 217 Ա(III) բանաձևով 1948թ. դեկտեմբերի 10-ին:

⁴ *ՄԱԿի քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր*, ընդունվել է ՄԱԿի գլխավոր ասամբլեայի 2200Ա(XXI) բանաձևով, 1966թ. դեկտեմբերի 16-ին: Հայաստանի Հանրապետությանը ունը միացել է ՔՔՄ-ին 1993թ. հունիսի 23-ին:

⁵ *ՄԱԿի տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր*, ընդունվել է ՄԱԿի գլխավոր ասամբլեայի 2200Ա(XXI) բանաձևով, 1966թ. դեկտեմբերի 16-ին: Հայաստանի Հանրապետությանը ունը միացել է ՏՄՄ-ին 1993թ. սեպտեմբերի 13-ին:

⁶ *Ռուսական խրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին միջազգային կոնվենցիա* ընդունվել է ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի 2106 (XX) բանաձևով, 1965թ. դեկտեմբերի 21-ին և ստորագրվել է 1966թ. մարտի 7-ին: Հայաստանի Հանրապետությունը միացել է ՌԽԿ-ին 1993թ. հունիսի 23-ին:

⁷ *Կանանց նկատմամբ խրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին կոնվենցիա* ընդունվել է Գլխավոր ասամբլեայի երեսուցյորսերորդ նստաժողովի ընթացքում 34/180 բանաձևով, 1979թ. դեկտեմբերի 18-ին: Հայաստանի Հանրապետությանը ունը միացել է այս կոնվենցիային 1993թ. սեպտեմբերի 13-ին:

⁸ *Հաշմանդանությանն ու նեցող անձանց իրավունքների մասին կոնվենցիա* ընդունվել է 2006թ. դեկտեմբերի 13-ին Գլխավոր ասամբլեայի վարչախորհրդի նստաժողովի ընթացքում A/RES/61/106 բանաձևով: Հայաստանի Հանրապետությանը ունը վավերացրել է ՀՄԿ-ը 2010թ. սեպտեմբերի 22-ին:

⁹ *ՄԱԿի Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիա* ընդունվել է ՄԱԿի գլխավոր ասամբլեայի 44/25 բանաձևով, 1989թ. նոյեմբերի 20-ին: Հայաստանի Հանրապետությանը ունը ընդունեց ԵԻԿ 1993 թ. հունիսի 23-ին:

¹⁰ *Եվրոպայի խորհրդի Անդրու իրավունքների և հիմնարար սկզբունքների վերացման մասին կոնվենցիա* ստորագրվել է 1950թ. նոյեմբերի 4-ին, ուժի մեջ է մտել 1953թ. սեպտեմբերի 3-ին: Հայաստանի Հանրապետությանը ունը վավերացրել է ՄԵԿ-ը 2002թ. ապրիլի 26-ին:

¹¹ Արձանագրություն թիվ 12-ը վավերացվել է Հայաստանի Հանրապետության կողմից 2004թ. դեկտեմբերի 17-ին:

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանության անխախտ մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

Եվրոպական սոցիալական խարտիան¹² (ՎԵՄ) և Ազգային փոքրամասնությունների պաշտպանության և շրջանակային կոնվենցիան¹³ (այսուհետև՝ «Շրջանակային կոնվենցիա», Հոդված 4), ինչպես նաև Կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի կոնվենցիան (այսուհետև՝ «Առաքելյան կոնվենցիա») նույնպես սրգելում են խրախուսելու թույլը: ¹⁴

16. ԹԵՔՄԻ-ի Հոդված 26-ը, թե՛ ՄԻԿ-ի Հոդված 14-ը անհասնելիս պաշտպանում են լայն և ոչ սպառիչ շրջանակով ներկայացված հիմքերով խրախուսելու թույլը: ¹⁵ ՄԻԿ-ի Անդրու իրավունքների կոմիտեն խրախուսելու թույլը սահմանել է որպես Հոդված 26-ում թվարկված հիմքերով «ցանկացած տարբերակում, բացառում, սահմանափակում կամ նախընտրություն», որն ունի մարդու իրավունքների և հիմնարար սզատությունների հավասար հիմքերով ճանաչումը, իրականացումը կամ օգտագործումը չէլի պահանջներով ու կամ նվազեցնելու նպատակ կամ հանգեցնում է պառնախախտումների: ¹⁶ ԹԵՔՄԻ-ի, թե՛ ՄԻԿ-ի խրախուսելու թույլը բացառման դրույթների հիմքում ընկած ընդհանուր հակացությունը խրախուսելու թույլը համապատասխանաբար նման կամ համանման (համադրելի) իրավիճակում անձանց նկատմամբ «օրյ եկտիվ կամ ողջամիտ» հիմքերից զերծ վերաբերմունքի որևէ տարբերություն կանխելն է: ¹⁷ Այլ կերպ ասած, եթե պահանջի հետապնդում օրինական նպատակ կամ եթե կիրառված միջոցների և հետապնդող և իրականացվելի նպատակի միջև սեղան չէ համահունչություն ողջամիտ հարաբերակցություն:
17. ԵԱՀ մակարդակում հիմնական հանձնառությունները, պահանջները, որոնք բխում են Հելսինկիի վերջնական ակտում ԵԱՀ-ի բուն ծագումից, վերաբերում են խրախուսելու թույլը բացառմանը, խրախուսելու թույլը կանխարգելմանն ու դրանից

¹² Եվրոպայի խորհուրդ, Եվրոպական սոցիալական խարտիա Մաս V, Հոդված Ե ընդունվել է 1996թ. մայիսի 3-ին: Հայաստանի Հանրապետության թույլը վավերացրեց Եվրոպական սոցիալական խարտիան 2004թ. հունվարի 21-ին:

¹³ Եվրոպայի խորհրդի՝ *Ազգային փոքրամասնությունների պաշտպանության մասին շրջանակային կոնվենցիան* ընդունվել է 1995թ. վեպրիլի 1-ին: Հայաստանի Հանրապետության թույլը վավերացրել է Շրջանակային կոնվենցիան 1998թ. հունիսի 20-ին:

¹⁴ CETS No. 210 ուժի մեջ է մտել 2014թ. օգոստոսի 1-ին: Հայաստանի Հանրապետության թույլը դեռևս չի վավերացրել Առաքելյան կոնվենցիան, բայց ստորագրել է պահանջ 2018թ. հունվարի 18-ին:

¹⁵ 26-րդ հոդվածում է նշվում է, որ «որևէ կարգի խրախուսելու թույլը նախքան սրգելվի օրենքով, և օրենքը բոլոր անձանց համար սեղան է երաշխավորի հավասար և պոլի ու նախապաշտպանություն և խրախուսելու թույլը, ըստ որևէ հավանիշի, պահանջի ըստ առաջին, մեղքի գույնի, սեռի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ պահանջ համոզմունքների, սզգային կամ սոցիալական ծագման, գույնի կամ վիճակի, ծննդի կամ պահանջ հանգամանքի:» Տե՛ս նաև ԹԵՔՄԻ-2-րդ հոդվածի 1 կետը որպես խրախուսելու թույլը բացառման ընդհանուր դրույթ, 3-րդ հոդվածը՝ որպես տղամարդկանց և կանանց համար իրավունքներից հավասար օգտվելու մասին ընդհանուր դրույթ, 23-րդ հոդվածի 4-րդ կետը՝ որպես անուսնություն և ընթացքում և անուսնություն թույլը ան դեպքում անուսնությունների միջև խրախուսելու թույլը բացառման և 24-րդ հոդվածը՝ որպես երեխայի իրավունքների վերաբերող դրույթներ: Նմանապես, ՄԻԿ-ի 14-րդ հոդվածը նախատեսում է, որ «սույն Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքներից և սզատություններից օգտվել և պահանջվում է սահման չունեցող հավանիշի, օրինակ՝ սեռի, ռասայի, գույնի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ պահանջ սցքների, սզգային և սոցիալական ծագման, սզգային փոքրամասնություն և հետապնդվելու, սեղանություն և, ծննդի կամ պահանջ հանգամանքի հիման վրախրախուսելու թույլը»:

¹⁶ Տե՛ս ՄԻԿ-ի Անդրու իրավունքների կոմիտեի երեսուցյա որոշումը նախաշրջանում 1989թ. նոյեմբերի 10-ին ընդունված *Խորհրդակցության բացառման մասին ընդհանուր մեկնաբանություն թիվ 18-ի* 7-րդ կետը: Տե՛ս նաև նախապես սահմանում մեղքը Ռուսական խրախուսելու թույլը բոլոր ձևերի վերացման մասին միջազգային կոնվենցիայի 1-ին հոդվածում և Կանանց նկատմամբ խրախուսելու թույլը բոլոր ձևերի վերացման մասին կոնվենցիայի 1-ին հոդվածում:

¹⁷ Տե՛ս ՄԻԿ-ի Անդրու իրավունքների կոմիտեի *Խորհրդակցության բացառման մասին ընդհանուր մեկնաբանություն թիվ 18-ի* կետ 13-ը և դրա ընդունման մասին որոշումը *Բայանին ընդդեմ Բայանիայի, հարդորակցություն թիվ 1021/2001*, գործով, 2003թ. մարտի 28, կետ 4.3: Տե՛ս նաև, պահանջ տարբերակների փոխառն, Անդրու իրավունքների Եվրոպական դատարանի (ԵԴԵ) վերջերս կայացրած վճիռը *Բարսանու ու այր ընդդեմ Միացյալ Թագավորության*, գործով (Հայ ցաղիումում թիվ 42184/05, վճիռը՝ 2010թ. մարտի 16), կետ 61, *Կոնստանդին Մարկին ընդդեմ Ռուսաստանի* [Մ] (Հայ ցաղիումում թիվ 30078/06, վճիռը՝ 2012թ. մարտի 22), կետ 125, *Բարսանու ու այր ընդդեմ Ավստրիայի* [Մ] (Հայ ցաղիումում թիվ 19010/07, վճիռը՝ 2013թ. վեպրիլի 19), կետ 98, և *Խալստոյի ու Ակսենյիկին ընդդեմ Ռուսաստանի* [Մ] (Հայ ցաղիումում մեղք թիվ 60367/08 և 961/11, վճիռը՝ 2017թ. հունվարի 24), կետ 64:

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻ Գ-ի վեբ ջնակն կարծիքը «Օրենքի առջև հավասար ու թյան սպան զման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

պաշտպանությունը: Անանախորապես, ԵԱՀ մասնակից պետությունները հանձն են առել «հարգել մարդու իրավունքները և հիմնարար սզատությունները (...) բոլորի համար առանց ռասայի, սեռի, լեզվի կամ կրոնի հատկանիշով տարբերակման»,¹⁸ «[...] գույնի, քաղաքական կամ պլ կարծիքի, սզգային կամ սոցիալական ծագման, գույն քային վիճակի, ծննդի կամ պլ կարգավիճակի տարբերակման», և համաձայնել են, որ «պս իրավունքներից ու սզատություններից օգտվող, դրանցից օգտվելու մտադրությունն հայ սնող կամ օգտվել ձգտող ոչ մի անհատկան նրա ընտանիքի սնդակ դրահետևանքով չի ենթարկվի որևէ սեսակի խարականություն»՝¹⁹ միևնույն ժամանակ հանձնատությունն ստանձնելով սպիտակել «օրենքով հավասար պաշտպանությունն» և «ցանկացած հիմքով խարականություննից հավասար և սրոյ ու նավետապաշտպանությունն»:²⁰

18. Վիեննայի վաստաթուղթը նան շեշտում է, որ ԵԱՀ մասնակից բոլոր պետությունները հանձնատուն են սպիտակել իրենց տարածքում և իրենց ընդդատությունն ներքոյ ու ռաքանչյ ու ռ մարդու իրավունքները և հիմնարար սզատությունները, առանց պ նախի հատկանիշներով որևէ տարբերակման, ինչ սխիք են ռասան, գույնը, սեռը, լեզուն, կրոնը, քաղաքական կամ պլ կարծիքը, սզգային կամ սոցիալական ծագումը, գույն քային վիճակը, ծնունդը կամ որևէ պլ կարգավիճակ:²¹

19. Հիմնարար իրավունքների մասին Եվրոպական միության խարսխան սրգելում է խարականություննը Եվրոպական միության օրենսդրությունն ներքո, որը իրավական սարտախորությունն չենթարելով Հայաստանի որոշում կայ սցնողների համար, պ նու առենայնիվ, կարող է օգտակար կողմնորոշիչ լինել: Ի լրումն, բազմաթիվ դիրեկտիվներ սրտացուել են ԵՄ երկրների՝ բոլոր մարդկանց նկատմաբ հավասար վերաբերմունքը պաշտպանելու հանձնատություննը, մասնախորապես՝ «Մշխատնքում իրավահավասարությունն դիրեկտիվը» (Խորհրդի դիրեկտիվ 2000/78/EC)²², ինչ սխ նան պ ն դիրեկտիվները, որոնք մասնախորապես ու դրված են տղամարդկանց և կանանց հավասար վերաբերմունքի պաշտպանություննը²³ և էթնիկ կամ ռասայական ծագումից սնկախ հավասար

¹⁸ Եվրոպայում սնվտանգությունն և համադործակցությունն համաժողով, Եզրակիչ սկս Եվրոպայում սնվտանգություննը վերաբերող հարցեր: 1(ա) «Մասնակից պետությունների միջև հարաբերություններն ուղղորդող սկզբունքների հռչակագիր – Սկզբունք VII», Հել սինկի, 1975թ.

¹⁹ Վիեննայի ԵԱՀ ամնոնիից վաստաթուղթ – հետագա քայլերի երրորդ հանդիպում, Եվրոպայում սնվտանգություննը վերաբերող հարցեր: Ազգունքներ, Վիեննայ 1989թ., կետ 13.7 և 13.8.

²⁰ Կոստանդնույն վաստաթուղթ 1990թ, կետ 5.9, սե՝ ս նան Կոստանդնույն վաստաթուղթ 1990թ, կետեր 25.3 և 25.4. «սարտախորությունն ներքոյն շեղում հանդիսացող միջոցատունները խարսխ կասնանախիվեն պ ն շրջանակներում, որ սխանջում է դրությունն սրություննը» և «չ են հանգեցնի խարականությունն՝ բացառապես ռասայական սպիտակելությունն, մաքլի գույնի, սեռի, լեզվի, կրոնի, սոցիալական ծագման կամ վոքրանանություննը սպիտակելու հիման վրա», ինչ սխ նան [Հանդուրծողականությանն և խորականությանն բացառման ԵԱՀ թիվ 10/05 որոշումը՝ Փոխադարձ հարգանքի և սխարմբունման մասին](#), MC.DEC/10/05, որն ընդունվել է Լախարսների խորհրդի կողմից Լյ ուբլյ սնայում 2005թ. դեկտեմբերի 6-ին, կետեր 4, 5 և 5.1:

²¹ Տե՛ ս տղակի ծանոթագրությունն և 19-ում սրդեն հղված սրոյ ու ռի կետ 13.8 (Վիեննայ 1989թ.): 2003թ. դեկտեմբերի 2-ին ընդունված [Հանդուրծողականությանն և խորականությանն բացառման մասին նախարարների խորհրդի 4/03 որոշումը](#) վերահաստատեց բոլոր մասնակից պետություններում խարականությունն հետևակված Լախարսների խորհրդի մտնոգությունն ներքո, իսկ [2004թ. հուլիսի 29-ի Մշտական խորհրդի հանդուրծողականությանն, ռասիզմի, օտարադայացությանն և խորականությանն դեմ սպայարարի մասին թիվ 621 որոշումը](#) սարտախորեցնեց մասնակից պետություններին՝ դիսարկել խարականություննը սրգելող օրենսդրությունն կիրարկումը կամ ուժեղացումը, ըստանիքաժեշտությունն:

²² Տե՛ ս [խորհրդի 2000թ. նոյեմբերի 27-ի 2000/78/EC դիրեկտիվը](#), որը սսնանում է սշխտանքի և զբաղվածությունն ոլ որսում հավասար վերաբերմունքի ընդանում ռ շրջանակ, պ սու հետ՝ «Մշխտանքում իրավահավասարությունն դիրեկտիվ» կամ «Խորհրդի դիրեկտիվ 2000/78/EC»:

²³ [Եվրոպական խորհրդարանի և խորհրդի Դիրեկտիվ 2006/54/EC, 2006թ. հուլիսի 5](#) սշխտանքի և զբաղվածությունն ոլ որսում տղամարդկանց և կանանց համար հավասար հնարախորությունն ներքոյ և հավասար վերաբերմունքի սկզբունքների իրացման մասին, և Խորհրդի

ԵԱՀԿ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանության արգելման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

վերաբերում նրին²⁴ (Խորհրդի դիրեկտիվ 2000/43/EC, այսուհետ՝ նաև «Ռապակն հավասարության դիրեկտիվ»): ԵՄ դիրեկտիվները նաև պարունակում են ուղղակի և անուղղակի խրամյանության հստակ և կոնկրետ սահմանումներ, ինչպես նաև իրավական պաշտպանության միջոցների և իրավապահպանողական դրույթներ, խրամյանության բացառման/իրավահավասարության մարմիններին ներկայացվող պահանջներ: Այս մարմինները կենսորոշում են հավասար վերաբերմունքի իրականացման և խրամյանության ու նից պաշտպանության վրա

20. Գրենքի նախագիծը նպատակ չի հետապնդում հիմնել աանձին հավասարության մարմին, այլ ավելի շուտ նպատակ ունի խորհրդատվական Իրավահավասարության խորհուրդ ստեղծել մարդու իրավունքների պաշտպանության արգելադրող սղգային մարմնի՝ Անդրու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի կազմում: Հստորդիվ ներկայացվող առաջարկությունները պահանջում են հղում կանեն, ըստանհրաժեշտության, [Միացյալ Ազգերի Կազմակերպության մարդու իրավունքների կրթաման և պաշտպանության սղգային հաստատության ներքին կարգավիճակին վերաբերող սղգրու նրներին](#) (կամ Փարիզյան սղգրու նրներին),²⁵ որոնք սահմանում են նվազագույն չափորոշիչներ մարդու իրավունքների պաշտպանության սղգային մարմինների համար:²⁶ Բացի այդ, 1990թ. Կոստանիստնյան փաստաթղթում ԵԱՀԿ մանակից պատության ներքին հանձն են առել «նպատակ մարդու իրավունքների և օրենքի գերակայության ուղորդում անկախ սղգային հաստատության նրների հիմնամանր և հզորացմանը»:²⁷

2. Գրենքի նախագծի նպատակը և դրակիրառման շրջանակը

21. Գրենքի նախագծի անվանումը և այլ դրույթներ (ինչպես օրինակ՝ Հոդված 1, կետ 1) հուշում են, որ նախագծի ընդհանուր նպատակն է «ապեռվել իրավահավասարության ու նր»:
Այնպես, այս հասկացության ու նր ընկալվել է որպես պատկան իշխանության ու նրի՝ օրենքի հավասար կիրառումն ապեռվել ու պատակորության ու նր,²⁸ ինչը նշանակում է, որ ցանկացած ոք, ով հայտնվում է պատկան պաշտոնյաների/մարմինների առջև, պատ է պոժանանահավասար վերաբերմունքի:

²⁴ Դիրեկտիվ 2004/113/EC, 2004թ. դեկտեմբերի 13, արանքների և ծառայության ու նրի մաչել իության և մառակաբան գործում տղանրդկանց և կանանց նկատմամբ հավասար վերաբերմունքի սղգրու նրի մաին

²⁵ Փարիզյան սղգրու նրները սահմանվել են 1991թ. հոկտեմբերի 7 – 9-ը Փարիզում կապած Անդրու իրավունքների կրթաման և պաշտպանության համար սղգային հաստատության նրների առաջին միջաղգային սղխաստորդովի ընթացքում և ընդունվել են Անդրու իրավունքների կոմիտեի 1992/54 բանաձևով 1992թ. և Գլխավոր Աաթր կայի 48/134 բանաձևով 1993թ.:

²⁶ Առաջարկության ու նրները նաև հիմնված են [Հավասարամարման ենթահանձնաժողովի ընդհանուր նկատառումների](#) վրա և ընդունվել են Անդրու իրավունքների սղգային հաստատության ու նրի համախաբային դաշինքի բյուրոյի (GANHRI) կողմից, 2018թ. վեարվար ամսվա վերջին լրաշակումներով, որոնց հանդես են գալիս որպես Փարիզյան սղգրու նրների մեկնաբանության գործիքներ:

²⁷ Տե՛ս ԵԱՀԿ Կոստանիստնյան փաստաթղթի (1990) կետ 27-ը:

²⁸ Տե՛ս D. Alland and S. Rials (eds), *Dictionnaire de la culture juridique*, Paris, P.U.F., 2003, էջեր 585-586. Տե՛ս օրինակ՝ Լիտվայի Անհանարության ու նրի հոդվածը, որը սահմանում է. «Բոլոր մարդիկ պատ է հավասար լինեն օրենքի, դատարանի, պատկան այլ հաստատության ու նրի և պաշտոնյաների առջև»: Լիտվայի սահմանադրական դատարանը շեշտել է, որ այս դրույթը նշանակում է, որ բոլորի հավասարության ու նրի սղգրու նրները պատ է պահանջի օրենքներ ընդունելիս և դրանց կիրառելիս, ինչպես նաև պոյաբառության ու նր իրականացնելիս (2004թ. հուլիսի 30-ի և 2003թ. դեկտեմբերի 3-ի որոշումները և այլն):

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարություն և սպանություն մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

22. Այս համաեքստում հարկ է նշել, որ մանավորապես խարսկանությունը վերաբերող ՄԱԿի կոնվենցիաները և այլ մանավորները, ինչպես օրինակ՝ ՌԽԿԻ և ԿԽԿԵՐ իրենց սովորաբար մեջ չեն գործածում «իրավահավասարություն» եզրը, այլ նախընտրում են «խարսկանություն վերացում» եզրը: ԲԲԻՄԻ-ի Հոդված 26-ը նշում է թե՛ իրավահավասարություն հասկացությունները, թե՛ խարսկանությունն արգելելու մասին թույլատրելի սահմանափակումները, այս կերպից շեղվելով, որ սրանք երկու տարբեր հասկացություններ են: ²⁹ Ինչ վերաբերում է ԵՄ դիրեկտիվներին, դրանք հղում են անում «հավասար վերաբերմունք» կամ «հավասար հնարավորություններ» հասկացություններ: ³⁰ Այս բոլոր տարբեր հիմնավորումներն այն սեփականում են «իրավահավասարություն» եզրը իհաստ սահմանափակող է՝ ներկայիս Չրենքի նախագծի առարկան և նպատակը նկատարելու համար, քանի որ այն վերաբերում է հասարակություն բոլոր մակարդակներում և կյանքի բոլոր բնագավառներում խարսկանություն կանխարգելմանը և դրադեմ այլ քարտեզ: Այս նպատակով որևէ թույլ մեկնաբանությունն ինչ խուսափելու համար գուցե նպատակահարմար է վերանայել և վերաձևակերպել Չրենքի նախագծի վերնագիրը, որախաղի այն համապատասխանի Չրենքի նախագծի ընդհանուր նպատակին:

23. Չրենքի նախագծի կիրառությունը դաշտը սահմանված է Հոդված 3-ում, որտեղ մանավորեցվում է, որ խարսկանությունը մասնավորապես արգելվի «քաղաքական, սոցիալական, մշակութային հանրային կյանքի այլ ոլորտներում»: Այստեղ, «հանրային կյանք» արտահայտությունը կարող է նշանակել, որ Չրենքի նախագծի գործողությունը շրջանակը սահմանափակվում է միայն հանրային կյանքով և չի ընդգրկում մանավորապես կյանքը: Թեև ճշմարիտ է, որ ՌԽԿԻ Հոդված 1 կետ 1-ը վերաբերում է «հանրային կյանքին», ավելի նոր ԵՄ կոնվենցիաներում խարսկանություն վերաբերմամբ այս արտահայտությունն այլևս չի գործածվում: ³¹ Թե՛ ԿԽԿԵՐ, թե՛ ՀՄԿԵՐ գործածում են «քաղաքական, սոցիալական, մշակութային, քաղաքացիական կամ որևէ այլ ոլորտում» եզրերը (ԿԽԿԵՐ Հոդված 1 և ՀՄԿԵՐ Հոդված 2) «հանրային կյանքի այլ ոլորտներ» ձևակերպման փոխարեն: Ռաիզվի և անհանդուրժողականությունը դեմ էվրոպական հանձնաժողովը (ՌԵՀ) իր Ընդհանուր քաղաքականություն թիվ 7 հանձնարարականում մեկ այլ ձևակերպում է գործածում: Այն նշում է, որ օրենքը մասնավորապես նախատեսված է ինչի խարսկանություն արգելելի կիրառումը «թե՛ հանրային, թե՛ մանավորապես հատվածներում, բոլոր ոլորտներում» (կետ 7): ³² ԲԲԻՄԻ-ում, ԿԽԿԵՐ-ում, ՀՄԿԵՐ-ում կամ

²⁹ «Բոլոր մարդիկ հավասար են օրենքի առջև և, առանց որևէ խարսկանություն, ունեն օրենքի հավասար պաշտպանություն իրավունք. այդ առնչությամբ որևէ կարգի խարսկանությունն արգելվում է արգելվի օրենքով, և օրենքը բոլոր անձանց համար մասնավորապես է երաշխավորի հավասար և արդյունավետ պաշտպանություն խարսկանությունն ինչ, ըստ որևէ հասկանալի, այն է՝ ըստ ազգայնի, մաշկի գույնի, սեռի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ այլ համոզմունքների, սոցիալական կամ սոցիալական ծագման, գույքի վիճակի, ծննդի կամ այլ հանգամանքի:»

³⁰ [Խորհրդի դիրեկտիվ 2000/43/EC-ը \(հունիսի 29, 2000թ.\) ներդրում է անձանց նկատմամբ ռասայական և էթնիկ ծագումից անկախ հավասար վերաբերմունքի սկզբունքը](#) (այ սու հետ՝ Դիրեկտիվ 2000/43); [Խորհրդի դիրեկտիվ 2000/78/EC-ը \(2000թ. նոյեմբերի 27\) սահմանում է աշխատանքի և գրառվածության ոլորտում հավասար վերաբերմունքի ընդհանուր շրջանակը](#) (այ սու հետ՝ Դիրեկտիվ 2000/78); [Խորհրդի դիրեկտիվ 2004/113/EC-ը \(2004թ. դեկտեմբերի 13\) սահմանում է ապրանքների և ծառայությունների մատչելիության և մատակարարման գործում տղամարդկանց և կանանց նկատմամբ հավասար վերաբերմունքի սկզբունքը](#) (այ սու հետ՝ Դիրեկտիվ 2004/113):

³¹ Հարկ է նշել, որ եզրը չի ներկայացվում մեկնաբանվել Ռասայական խարսկանություն վերացման հանձնաժողովի կողմից: St` u P. Thornberry, *The International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination. A commentary*, Oxford, Oxford University Press, 2016, էջ 130-131.

³² Ռաիզվի և անհանդուրժողականությունը դեմ էվրոպական հանձնաժողովը (ՌԵՀ), [Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 7 հանձնարարական Ռաիզվի և ռասայական խարսկանության դեմ պայքարի ազգային օրենսդրության մասին](#), կետ 7, ընդունվել է 2002թ. (2017թ. լրանշակմամբ):

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանության անխառն մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

ՌԵԷԶ-ի Ընդհանուր քաղաքականության և հանձնարարականության գործածված ձևակերպումը համակողմանի և ավելի պաշտօն է ներկայանում՝ արգելված խրական վերաբերմունքի կիրառման շրջանակը նկարագրելու նպատակների համար:

24. Ավելի, թվում է՝ չկատողամիտորեն հիմնավորում՝ սահմանափակելու խրականության արգելքը միայն «հանրային կյանքի» նկատմամբ: Թվում է, որ իրավասու օրենսդիր մարմինները նույնպես չունեն նման մտադրություն, քանի որ 6-րդ հոդվածը (նախնշելով, ի թիվս այլոց, իրավաբանական անձանց և անհատձեռնարկատերերին որպես «հավասարության և սպանության նպատակներ») և այլ դրույթները ցույց են տալիս, որ այս օրենքի գործողության շրջանակն ավելի լայն է և ընդգրկում է թե՛ հանրային, թե՛ մասնավոր հատվածները: Գերադասելի է այս իսկ պաճառով ներմուծել խրականության արգելքի մասին ընդհանուր դրույթ: ՔՔԽ-ի 26-րդ հոդվածի ձևակերպումն այստեղ կարող է օգտակար լինել՝ նշելով, որ «որևէ կարգի խրականության նկատմամբ արգելվի օրենքով, և օրենքը բոլոր անձանց համար պետք է երաշխավորի հավասար և արդյունավետ պաշտպանության խրականության նկատմամբ»:
25. Օրենքի նախագծի նպատակին և գործնականում մասնավոր հատվածի վրա ստրածվող դրա գործողության շրջանակին համապատասխանաբար անդրադառնալու համար սուղարկվում է վերանայել Օրենքի նախագծի անվանումը՝ հստակեցնելու, որ վերջինս յուրաքանչյուր անհատի համար երաշխավորում է հավասար վերաբերմունք և հավասար հնարավորություններ՝ առանց խրականության: Այնուհետև խորհուրդ է տրվում 3-րդ հոդվածի 1-ին կետով հղում անել երկուսին էլ՝ «հանրային և մասնավոր հատվածներին», երբ սահմանվում է խրականության արգելքի կիրառման շրջանակը:
26. Օրենքի նախագծի Գլուխ 2-ը նշում է երեք առանձին ոլորտ որոնցում արգելվում է խրականության նկատմամբ՝ սխառնաբային հարաբերություններում (Հոդված 9), հանրությանը հասնելի արանքների մատկարսրման և ծառայությունների մատուցման ժամանակ (Հոդված 10) և սնտեսական գործունեությանը զբաղվելիս (Հոդված 11): Աս Հոդվածները ներկայանում են ճշգրտության տարբեր ասփճաններով և ունեն գործողության տարբեր շրջանակներ:
27. 9-րդ հոդվածը կարծես հետևում է ՄԲԻ 1958թ. Կոնվենցիային (թիվ 111), որը վերաբերում է «Մխառնքի և զբաղվածության բնագավառում խրականությանը»: Վերոնշյալ Հոդվածի 2-րդ կետը թվարկում է «սխառնաբային հարաբերությունների» կոնկրետ ոլորտներ, որտեղ արգելվում է խրականության նկատմամբ (օրինակ՝ սխառնաբայի հայտարարությունները, մրցույթ, փորձաշրջանը և վերապարաստումը, սխառնաբային պայմանները, սխառնաբաճները և այլն): Այնուամենայնիվ, Հոդված 10 և 11-ը ավելի ընդհանրական են՝ դնելով խրականության արգելքը «այնպիսի իրավահարաբերությունների վրա որոնք ձևավորվում են հետևյալ ոլորտներում՝ արանքներ և ծառայություններ առաջարկելիս» (այնպիսի ոլորտներում, *ինչպիսիք* են հանրային ծառայությունները, բնակչության բժշկական օգնությունը, սոցիալական նպատակներում, բանկային և ֆինանսական ծառայությունները, սրանսարսային

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության ասպանում» և «Օրենքի առջև հավասարության ասպանում» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

Ծառայությունները, կրթությունը և գիտությունը, գնագիտակցությունը և սնունդի անվտանգությունը ամբողջությամբ (ներառյալ՝ բիզնեսի գրանցումը, հարկումը, գործունեության կանցումը կամ դադարեցումը, ինչպես նաև լուծարումը): 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետը նաև կարծես հուշում է, որ խրախուսությունը արգելքը կիրառելի է միայն «իրավահարաբերություններին» նկատմամբ, այնինչ այսպիսի ձևակերպումը 9-րդ և 11-րդ հոդվածներում:

28. 9-րդ հոդվածի առաջին կետը նաև ցույց է տալիս, որ արգելվում է վերաբերմունքի մեջ ցանկացած տարբերություն, եթե այն սեղ է գտնվում «առանց օրյ եկտիվ պաճառի»: Այս տարբեր չի համապատասխանում Օրենքի նախագծում ներկայացված հիմնավորմանը և չափանիշներին, օրինակ՝ 3-րդ հոդվածի երրորդ կետին, ուստի հարկ է այն հանել (սե՛ս կետ44):
29. Բացի այդ, 9-րդ հոդվածի երրորդ կետը սահմանում է, որ կոնկրետ անձանց նկատմամբ տարբերակված վերաբերմունքը խրախուսություն չէ, եթե այն բխում է «աշխատանքին ներհատուկ պահանջներից»: Օրենքի նախագծի վերջին տարբերակի նույն տարբերությունը մեջ նշված է, որ համապատասխան պահանջը սխալ է հետապնդող իրավաչափ նպատակ և անհրաժեշտ լինի տվյալ աշխատանքի իրականացնելու համար: Թեև այսպիսի լրացումը ողջունելի է, հարկ է նկատել, որ նախատեսված նպատակին պահանջի համապատասխան հղումը հանվել է 9-րդ հոդվածի երրորդ կետի ներկայիս ձևակերպումից: **Սուտարկվում է համապատասխանությունը նորից ներառել այնպես, որ տարբերակված վերաբերմունքի հիմնավորման համար աշխատանքային պահանջների թվարկումը թույլ տալիս լինի միայն այն դեպքում, եթե այն հետապնդում է իրավաչափ նպատակ և անհրաժեշտ և համապատասխան է սրված հանգամանքներում:** ³³
30. 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետի առաջին ենթակետն արգելում է առաջադրված «հանրային ծառայություններում» խրախուսությունը, այսպեսով հուշելով, որ 2–10 ենթակետերը կարող են վերաբերել մասնավոր հատվածի ծառայություններում մատուցողներին: Այնուամենայնիվ, իրականում կարծես այդպես չէ, քանի որ այս տարբերություններում ներառված են բնակչության բժշկական օգնությունը, սոցիալական ապահովությունը, ինչպես նաև այլ ոլորտներ, որտեղ սխալությունը նույնպես կարող է առաջարկել հանրային ծառայություններ:
31. Օրենքի նախագծի սեքսից 10-րդ և 11-հոդվածների միջև հարաբերությունը կամ տարբերությունը նույնպես բավականաչափ պարզ չէ: Ըստ 11-րդ հոդվածի 1-ին կետի երկրորդ ենթակետի խրախուսությունը արգելված է հարկային և վարկային քաղաքականությունում, այնինչ 10-հոդվածի 2-րդ կետի չորրորդ ենթակետն արգելում է խրախուսությունը բանկային և ֆինանսական ծառայություններում, ապահովագրություններին և դրամաշնորհների սրահայրման ժամանակ: Նմանափայ կրկնությունները կարելի է գտնել 11-րդ հոդվածի 1-ին կետի առաջին և երրորդ

³³Տե՛ս նաև ՄԻԵԴ-ի և ԵՄՀ իմնարար իրավունքների գործակալություն «Մտրակայանությունը և դեմ վերականգնողական իրավունքի ձեռնարկը», 2018թ. հրատարակություն, էջեր 97-100, որտեղ ներկայացված են նախադեպային իրավունքի օրինակներ Եվրոպական միություն Արդարադատության դատարանից:

ԵՄՆ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության ասպանումը» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

ենթակետերում (գրանցում, լիցենզիայի սրահներում, սուբստանցիաներ և վերահսկողություն) և 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետի առաջին ենթակետում: Աստիճանաբար հասնել է «հանրային ծառայություն» հանդիսացող իրավաբանական անձի գրանցման և հանրային ծառայությունների միջև տարբերությունը՝ ըստ 10-րդ հոդվածի երկրորդ կետի առաջին ենթակետի սահմանման:

32. Օրենքի նախագծի մի շարք դրույթներ և եզրեր նույնպես պնդում են, որ հասնել է «հանրային ծառայություն» և «սահմաններ և ծառայություններ առաջարկելիս» ձևավորվող «իրավահարաբերություններին»:³⁴ Աստիճանաբար եզրերը կարող են բավականին ինտրահարույց լինել իրավաբանական սկզբունքի առումով, որը նույնպես պահանջում է օրենքի կանխատեսվածություն, հակառակ 3-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայնում, որը սույն Օրենքի նախագծի պահանջների խախտման դեպքում պատահանադրություն պիտեստաների հնարավորություն է ստեղծում:
33. Այնպես, պարզ է Օրենքի նախագծի 10-րդ և 11-րդ հոդվածներով խրատությունն արգելքի համար ոլորտների պատասխանատվության և սպառիչ ցանկերի սրահներում պահպանումը: Աստիճանաբար ստանդարտի առկայությունը կարող է պատճառել Օրենքի նախագծի սիրույթից դուրս թողնել մի շարք պիտեստաներ, որոնք թվարկված են պատճառով հանրային ծառայություններում, ուստի առաջարկվում է վերանայել պատճառները՝ հասնելուց ներքին, որ սրահներով ցանկերը պարզապես խրատություններ են արգելքի սիրույթում գտնվող ոլորտների ոչ սպառիչ օրինակներ են: Բացի այդ, առաջարկվում է հասնել 10-րդ և 11-րդ հոդվածների շրջանակը, ինչպես նաև մի շարք եզրերի, օրինակ՝ «սահմաններ և ծառայություններ առաջարկելիս» ձևավորվող «իրավահարաբերություններ», «հանրային ծառայություններ և ծառայություններ» նշանակությունը:

3. Թույլ արելի տարբերակումները

34. 3-րդ և 4-րդ հոդվածները Օրենքի նախագծի կենսական դրույթներն են, քանի որ ստեղծում են թույլ արելի տարբերակման չափորոշիչներ՝ ներմուծելով խրատությունն ստեղծելու սահմանումներ և տարբերակված վերաբերմունքի գնահատման չափանիշներ: 3-րդ հոդվածի երրորդ կետով սահմանվում է տարբերակված վերաբերմունքն արդարացիորեն ընդհանուր դրույթ, նախատեսվելով, որ եթե որոշ պայմաններ բավարարված են՝ իրավաբանական սկզբունքի առումով, ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտություն, միջոցների հասնելու և

³⁴ ԵՄԽրեկսիվ 2000/43/EC-ը պատճառով նշում է «հանրային ծառայություն հասնելիս սահմանների և ծառայությունների, պիտեստանում բնակարանի մաշվածությունը և մատակարարումը»: Բացի այդ, ԵՄԽրեկսիվ 2004/113/EC պատճառով հասնել է հետևյալ կերպ «(...) սույն Խրեկսիվը կիրառվում է հանրային ծառայություն հասնելիս սահմաններ մատակարարող և ծառայություններ մատուցող բոլոր անձանց նկատմամբ՝ անկախ ինտրահարաբերության անձի հանրային կամ մասնավոր հատված, պիտեստանում նաև հանրային կառույցների պատճառով, անձանց կամ ընտանեկան կյանքի տարածքից դուրս սահմանների և ծառայությունների մատուցման և պատճառներով իրականացվող գործարքների նկատմամբ»:

ԵՄՆ Կ/ԺՀ ՄԻ Գ-ի վ եր ջ ն ա կ ան կ ար ծ ի ք ը «Օր ե ն ք ի առ ջ ն հ ալ սա ար ու թ յ ան ապահ ո վ մ ան մ սա ի ն» Հ այ սա տան ի Հ ան ր սայե տո ո թ յ ան օ ր ե ն ք ի ն ախագ ծ ի մ սա ի ն

համապատասխանությամբ, սպասվերաբերմունքի մեջ տարբերությունը չափաք է դիտարկվի որպես խարականություն: ³⁵

- 35. 4-րդ հոդվածը սահմանում է խարականությունը և դրա սեփականությունը և ներմուծում է իրավաչափություն, անհրաժեշտություն և համաչափություն փորձարկումը որպես բուն խարականություն սահմանման անբավարար մաս: ³⁶ Օրենքի նախագծի պատճառով վերջին փոփոխությունները սրբապատկարում պատճառով փորձարկումը դարձնել է փոքր-ինչ անորոշ. թեև 3-րդ հոդվածի երրորդ կետի ձևակերպումը մնացել է անփոփոխ 4-րդ հոդվածի առաջին կետը հիմա նկատարում է իրավաչափություն, անհրաժեշտություն և համաչափություն փորձարկումները որպես «հետախույզ իրավաչափ նպատակի, ժողովրդավարական հասարակությունում դրա անհրաժեշտություն և նպատակի միջև ողջամիտ համաչափություն»: Այս կարող է շփոթություն ստեղծել սակայն վերը նշված փորձարկման տարբեր տարբերակները՝ ստեղծելով ենթադրություն, որ իրավաչափ նպատակը (կոնկրետ միջոցի փոխարեն) սափաք է անհրաժեշտ լինի և ունենա կոնկրետ նշանակություն:
- 36. Այնպես, 4-րդ հոդվածի առաջին կետով սահմանված վերաբերմունքի տարբերությունները հիմնավորող չափանիշները տարբերվում են 3-րդ հոդվածի երրորդ կետում թվարկված չափանիշներից: 4-րդ հոդվածը պարզեցնելու և անհետադարձությունները նվազեցնելու համար (հակառակ քանի որ 3-րդ հոդվածի երրորդ կետն սրբապատկարում է հիմնավորող չափորոշիչ), Օրենքի նախագծի հետինսահմանները կարող են դիտարկել իրավաչափություն, անհրաժեշտություն և համաչափություն փորձարկումը պատճառով թից հանել հնարավորությունը, ինչպես 5-րդ հոդվածի ներքո թվարկված որոշ սահմանումներում (սե՛ս հաջորդ կետը): Հարկ է ստեղծել առաձինն դրույթ, որն պարզապես կծառայի որպես հիմնավորման չափորոշիչ ողջ Օրենքի նախագծի համար:
- 37. Բացի այդ, բավարարվող դրույթներում Օրենքի նախագիծն անհետադարձական է եզրույթաբանական գործածություն առումով՝ տարբերակված վերաբերմունքը սահմանելով որպես *prima facie* (առերևույթ) խարականություն: Ողջունելի է պարզապես, որ անուղղակի խարականություն և սեգրեգացիայի (5-րդ հոդվածի առաջին կետի երրորդ և յոթերորդ ենթակետեր) սահմանումները հիմա պարզեցվել են և պարզապես հղում չեն անում իրավաչափությանը, անհրաժեշտությանը և համաչափությանը՝ որպես խարականություն բացառություններ: Այնուամենայնիվ, ուղղակի խարականություն սահմանումը (5-րդ հոդվածի առաջին կետի երրորդ ենթակետ) դեռևս իհաստատարվում է 4-րդ հոդվածի առաջին կետում բերված խարականություն սահմանում մից:
- 38. ԱՄԻ Անդրու իրավունքների կոմիտեն նշում է, որ վերաբերմունքի տարբերակվածությունը խարականություն չէ ԲԲԻՄԻ 26-րդ հոդվածի ներքո, «Եթե

³⁵ Արտոգովին պարզ չէ, թե սրբապատկարում էական տարբերություն կա համաչափություն և համապատասխանություն միջև և սրբապատկարում երկու դասակարգումներն էլ կենտրոնացած են մի կողմից իրավաչափ նպատակի և մյուս կողմից տարբերակվածություն փոխաբերություն անվան 4-րդ հոդվածի առաջին կետ: «Խարականությունը գործողությունում, անգործությունում կամ կարգավորում է, որն սրբապատկարում է անձի իրավունքների և սպասություններին տարբերակմամբ, բացառմամբ, սահմանափակմամբ կամ նախապատկարում առ, երբ՝ առկա է օբյեկտիվ հիմք և հետախույզ իրավաչափ նպատակի, ժողովրդավարական հասարակությունում դրա անհրաժեշտություն և նպատակի ու ընտրված միջոցների միջև ողջամիտ համաչափություն և պայմանները՝ կախված սեղանից, ռասայից, սեռից, գույնից, էթնիկական կամ սոցիալական ծագումից, գենետիկական հատկանիշներից, լեզվից, կրոնից, սոցիալական ստատուսից, քաղաքական կամ պարտականություններից, սոցիալական փոքրամասնություններին ունից, գույնից, քաղաքական կամ սեռից, սոցիալական անձնական կամ սոցիալական բնույթից պարզապես հանգամանակներից՝ իրական կամ ենթադրյալ պատճառով: »

ԵԱՀ Կ/ՏՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

պ սփսի տարբերակման չափանիշները որջամիտ են և օրյ եկտիվ և եթե հետամոլվում է պ սփսի նպատկ, որն օրինաչափ է Պջնադրի ներքո»: ³⁷ Համաձայն Անդու իրալու նքների եվրոպկան դատարանի նախադայ ին իրալու նքի (պ սու հետն «ՄԵԳ»), իրալու նքի իրացման ժամանակ վերաբերում նքի տարբերու թ ու նը չի իսխաու մ ՄԵԳի 14-րդ հոդվածը, եթե պ ն հետամոլում է իրալաչափ նպատկ և եթե կա գործադրվող միջոցների և հետամոլվող նպատկի միջև համաչալու թ սն որջամիտ հարաբերակցու թ ու ն: ³⁸ Ալել ին, պ մանադրին միացող սխաու թ ու նն ու նի հա եցողու թ սն սսնման ³⁹ գնահատել ու, թե սրոյ ոք և որչափ են պ լ իմասնետրով նմանափա իրադրու թ ու ններում տարբերու թ ու նները սրոյսացում տարբեր վերաբերում նքը: ⁴⁰

39. Ալել ի կոնկրետ ՄԵԳ-ը գտել է, որ «պ ն դետքերում, երբ վերաբերում նքի մեջ տարբերու թ ու նը հիմնված է ռասպ սկան կամ էթնիկ պակնետել ու թ սն վրա օրյ եկտիվ և որջամիտ հիմնալորում հակացու թ ու նը հարկ է մեկնաբանել հնարալորինս իփաս»: ⁴¹ Անու հետս պ ն նշել է, որ «[ռ]ասպ սկան իսրակնետու թ ու նը իսրակնետու թ սն սաննանակի վիրալորակն սետակ է, և հաջվի առնետլ դրա վտանգալոր հետնանքները, իշխանու թ ու ններից պսնաչվում է սաննանաաու կ զգոնու թ ու ն և սկսիվ սրձագանքում»: ⁴² Աու լ ն սրանաբանու թ սնր Պասարանը նշել է, որ «պ սօր գենդերաչ ին հալաարու թ սն սաջիաղացու մը Ելրոպս ի իորհրդի անդամ սխաու թ ու նների հիմնակն նպատկներից է» և որ հարկ կլ ինի բերել «շատ ծանրակշիռ պաճաա», նափքան սետի հալկանիշի հիման վրավերաբերում նքի տարբերու թ ու նը «հնարալոր կլ ինի դիսարկել որափս Կոնվենցիա ի հետհամաաեղել ի»: ⁴³
40. Նմանափս ՄԵԳ-ը հասատել է, որ հարկ կլ ինի բերել «շատ ծանրակշիռ պաճաաներ»՝ հիմնալորել ու բացատափս սղգու թ սն, ⁴⁴ սետակն կողմնորոշման ⁴⁵ և հաջմանդանու թ սն ⁴⁶ հալկանիշներով վերաբերում նքի տարբերու թ ու նը:

³⁷ ՄԵԳի ՄԻԿ [խորակնետության բացառման մասին ընդհանուր մեկնաբանություն թիվ 18](#), կետ13:
³⁸ Տե՛ս , օր ի ն սկ ՄԵԳ, [Վալ ի ան ստո ս ն ը ն դ դ է մ Հ ն ռ ն սս տան ի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ ն եր թ ի վ 29381/09 և 32684/09, վճ ի ո ը՝ 2013թ. ն ո լ ե մ բ եր ի 7), կ ե տ 76 և [Բորդենն ընդդեմ Միացալ Թագալորության \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 13378/05, վճ ի ո ը՝ 2008թ. սալ ի լ ի 29), կ ե տ 60:
³⁹ ՄԵԳի կողմից մշակված հա եցողու թ սն սսնմանի դոկսրինը: Չրինակ՝ սես հետս պ գործերը. [Պակասան ընդդեմ Լիտվալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 34932/04, վճ ի ո ը՝ 2011թ. հու նվարի 6), կալկած ընսրել ու և ընսրվել ու իրալու նքի հետ կետ 96, [Վալլիանտոսն ընդդեմ Հունաստանի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 29381/09 և թ ի վ 32684/09, վճ ի ո ը՝ 2013թ. նոյ եմբերի 7), կալկած նու լ ի սետի և տարբեր սետերի գու լ գերի գու զրնկերու թ սն համաձայ նու թ ու նների իսրակնետ կարգալորում մը, կետ76 և պ լ ն:
⁴⁰ Տե՛ս ՄԵԳի գործերը՝ [Բորդենն ընդդեմ Միացալ Թագալորության \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 13378/05, վճ ի ո ը՝ սալ ի լ ի 29, 2008թ.), կետ60, [Շալկր և ԿոպՖն ընդդեմ Ավստրիալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 30141/04, վճ ի ո ը՝ հու նիսի 24, 2010թ.), կետ96, և [Մ-ը և այլք ընդդեմ Ավստրիալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 19010/07, վճ ի ո ը՝ վետրվարի 19, 2013թ.), կետ98, և պ լ ն:
⁴¹ Տե՛ս օրինակ՝ ՄԵԳ, [Սեյդիք և Ֆինսին ընդդեմ Բոսնիալի և Հերցոգովինալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 27996/06 և թ ի վ 34836/06, վճ ի ո ը՝ 2009թ. դեկտեմբերի 22):
⁴² ՄԵԳ, [Տիմիշին ընդդեմ Ռուսաստանի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 55762/00 և թ ի վ 55974/00, վճ ի ո ը՝ 2005թ. դեկտեմբերի 13), կետ56:
⁴³ ՄԵԳ, [Էմել Բորթազն ընդդեմ Թուրքիալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 61960/08, վճ ի ո ը՝ 2014 դեկտեմբերի 2), կետ51:
⁴⁴ Տե՛ս օրինակ՝ ՄԵԳ, [Գալգուսազն ընդդեմ Ավստրիալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 17371/90, վճ ի ո ը՝ 1996թ. սեպտեմբերի 16), կետ42:
⁴⁵ Տե՛ս օրինակ՝ ՄԵԳ, [Է.Բ.-ն ընդդեմ Ֆրանսիալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 43546/02, վճ ի ո ը՝ 2008թ. հու նվարի 22), կետ91:
⁴⁶ Տե՛ս օրինակ՝ ՄԵԳ, [Գլորն ընդդեմ Շվեյցարիալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 13444/04, վճ ի ո ը՝ 2009թ. սալ ի լ ի 30), կետ84 (Ֆիզիկակն հաջմանդանու թ ու ն) և ՄԵԳ, [Ալախու Քիսն ընդդեմ Հունգարիալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 38832/06, վճ ի ո ը՝ 2010թ. մայ իսի 20), կետ42 (հոգեկն հաջմանդանու թ ու ն): Տե՛ս նս, օրինակ, ՄԵԳի գործերը՝ [Կարնեթն ընդդեմ Ավստրիալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 40016/98, վճ ի ո ը՝ 2003թ. հու լ իսի 24), կետեր 37 և 42, և [Մ-ը և այլք ընդդեմ Ավստրիալի \[ՄՊ\]](#) (Հայ ցաղ ի մ ու մ թ ի վ 19010/07, վճ ի ո ը՝ 2013թ. վետրվարի 19), կետ99:

ԵՄՆ Կ/ԺՀ ՄԻ Գ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպասելիության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

41. ԵՍօրենսդրություն ամբողջական և անուղղակի խրակնություն ան դեպքերի գնահատման համար կիրառվող ստուգումների և փորձարկումների մակարդակը տարբեր է: Խրակնություն ան որոշ հիմքերի դեպքում նույնպես ճանաչվել է պաշտպանություն հանկաժառ բարձր մակարդակի ապահովման անհրաժեշտությունը: Ան հանկաժառ ճշմարիտ է գենդերի, ռասայի, էթնիկ և սոցիալական ծագման հանդանիշների վերաբերմամբ:
42. ԵՍօրենսդրություն անը սահմանում է, որ վերաբերմունքի անուղղակի տարբերությունը չսխալ է խրակնություն ան համարվի, եթե ինդրո առակա որոյ թը, չախանիշը կամ աշխատակարգը օբյեկտիվորեն հիմնավորվում են իրավաչափ նպատակով, իսկ պո նպատակին հասնելու միջոցները համապատասխան են և անհրաժեշտ⁴⁷ Հակադրություն միջոցով վերաբերմունքի ուղղակի տարբերությունների համար ընդունված հիմնավորումները տարբերվում են՝ կախված հիմքից և ինդրո առակառ որսից:⁴⁸
43. Ինչ վերաբերում է Օրենքի նախագծին, ապա սարգ չի դաժնում, սրոյ ոք կաօրենսդրական մտադրություն ան՝ տարբերակել ուղղակի կամ անուղղակի խրակնություն անը և ապա սահմանել պլ իրական փորձարկումներ (իրական հիմքեր)՝ որոշելու, թե սրոյ ոք վերաբերմունքի տարբերությունը պու երկու դեպքերից յուրաքանչյուրում հիմնավորված է, թե ոչ: Մույն օրենքի որոյ թները կիրառել իս՝ վարչական և դատական մարմինները սխալ է կարողանան ճանաչել պաշտպանություն ավելի բարձր մակարդակի անհրաժեշտությունը և պո իսկ պաճառով հիմնավորման ավելի իխատ չախորոշիչը ուղղակի խրակնություն ան, ապա մի շարք դեպքերի՝ մանավորապես պո դեպքերի համար, որոնք, ի թիվս պլ ոց, պարունակում են գենդերային, ռասայական, էթնիկ, սոցիալական, հաշմանդամություն և սեռական կողմնորոշման/սեռական ինքնություն հիմքով խրակնություն ան:
44. Մոառակվում է բացառել իրավաչափություն ան, անհրաժեշտություն ան և հանաչափություն ան փորձարկումների անը 4-րդ հոդվածի առաջին կետում բերված *prima facie* խրակնություն սահմանումից, առանձին ներկայացնել պո փորձարկման ամբողջական և համակողմանի սահմանում առանձին որոյ թով: Սյ ս որոյ թը կարող է գերադասել իորեն ցույց սալ, ոք պահանջվում է ստուգումների ավելի բարձր աստիճան, երբ քննվում է որոշ, օրինակ՝ գենդերի, ռասայի կամ էթնիկ ծագման, սեռական կողմնորոշման և հաշմանդամություն հիմքերով ուղղակի խրակնություն անը, ինչպես պահանջվում է համապատասխան եվրոպական չախորոշիչներով:⁴⁹

⁴⁷ Տե՛ս օրինակ Պրեկսիվ 2000/78 Հոդված 2(բ)(1): Տե՛ս նաև Պրեկսիվ 2000/78 Հոդված 2(բ)(2), որը լրացուցիչ հիմնավորող որոյ թ է հավելում կապված աշխատանքի և զբաղվածություն բնագավառում հաշմանդամություն ու նեցող անձանց համար իել ախտահարեցման միջոցառումներն իրականացնելու պարտավորություն հետ:

⁴⁸ Ուղղակի խրակնություն անը, ինչպես սահմանված է Պրեկսիվներում, սեղի է ունենում պո ժամանակ, երբ մի անձին նկատմամբ վերաբերմունքը պաշտպանված հանդանիշների հիմքով նկատ բարենպաստ՝ համեմատած մեկ պլ անձին հետ որը գտնվում է, գտնվել է կամ կարող էր գտնվել համանման իրախիճակում:

⁴⁹ «Իրուել ոպ թա թրաթ» կազմակերպություն [«Հավասարության սկզբունքների հոչակագրի»](#) նպատակը հարում է նույն ուղղությունը պահանջելով ավելի իխատ սահմանված աշխանիշներ ուղղակի խրակնություն դեպքում, սե՛ս Այգրու նը 5 կետ 5-ի երկրորդ նախադասություն անը: Տե՛ս նաև ՄԵԳ-ի գործը՝ [Դ.Հ. և այլը ընդդեմ Չեխիայի Հանրապետության](#) [ՄՊ] (Հայ ցողմում թիվ 57325/00, վճիռը՝ 2007թ. նոյեմբերի 13), կետ 208, որսեղ Պառանը նշել է. «Սյ ս հանգամանքներում և չնայած Չեխիայի իշխանությունների՝ գնու երեխաների համար կրթություն ապահովման ջանքերի գիտակցմանը, Պառանը համոզված չէ, որ գնու

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպասելիության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

4. Խրականության և սրբելիված հիմքերի սահմանում

45. 4-րդ հոդվածը պարունակում է էական դրույթներ, որոնք կարող են որոշել սույն Օրենքի նախագծի ընդհանուր սղդեցույթ ունը, քանի որ այն սահմանում է սրբելիված խրականության սեսակներն ու հիմքերը: Կարևոր է այն, որ Օրենքի նախագիծը բացասալ կերպով նաև սրբել ում է խրականության ունը ենթադրյալ հարկանիշի հիման վրա (4-րդ հոդվածի 1-ին կեսի վերջին բառը) և գու գորդիված (առցացիված) խրականության ունը (4-րդ հոդվածի 2-րդ կես) և նմանաբա գգայ ուն է գենետիկական հարկանիշների, հաջմանդանության և այլ հիմքերով խրականության նկատմամբ: Ալելին, այն հղում է սնում «անձնական կամ սղցիալական բնույթի այլ հանգամանքներին», ինչը, ՄԻԳ-ի Արձանագրության 12-ի հիմքում ընկած սկզբում նըր կրկնել ուլ, մեծաբա ընդլ այնում է խրականության սրբելի սիրույթը: Այս առենը համաբառախանում է խրականության դեմ օրենսդրության միջազգային գարգացումներին, որը ճանաչել է խրականության այս կոնկրետձները: Վերոնշյալ բոլոր դրույթները Օրենքի նախագծի դրական սարերն են:
46. 4-րդ հոդվածի առաջին կեսը խրականության ունը սահմանում է որաբա ցանկացած գործողության ուն, սնգործության ուն, կարգալորում, վերաբերմունք կամ քաղաքականության ուն, որը դրսևորվել է «անձի իրալունքների և սղատության ունների» սարբերակմամբ, բացառմամբ, սահմանախակմամբ կամ նախաբալության սմբ: Այս սահմանման համար շահեկան կլ ինեին մի շարք հստակեցումներն ու վերանայումները:
47. ՄԻԳ-ի Անդու իրալունքների կոմիսեի Ընդհանուր մեկնաբանության թիվ 18-ը սահմանում է խրականության ունը որաբա Հոդված 26-ում հիշատակիված աքալանիված հիմքերի ցանկի վրահիմնիված «ցանկացած սարբերակում, բացառում, սահմանախակում կամ նախաբալության ուն», որի նաբասլը կամ հեսեսնքը բոլոր իրալահալասար սնձանց բոլոր իրալունքների և սղատության ունների ճանաչումը, իրականացումը կամ օգտագործումը չեղյալ հալ սարաբելը կամ նվազեցնելն է:⁵⁰ Արջազգային այնախի այս մանագրերը, ինչ սիսիք են ՌԽԼԲն, ԿԽԼԲն և ՀԱԽԲը, պարունակում են նմանախաբասմանումներ: ԵՄՀ-ի հալասարության դիրեկտիվները, մյ ուս կողմից, հղում են սնում իրալիձակների, «որոնցում մի մարդու նկատմամբ վերաբերմունքը նվազ բարենաբատ է, քան մյ ուսի նկատմամբ այդ սիսին դրսևորվող, նախինում դրսևորիված կամ հալանաբար դրսևորվել իք վերաբերմունքը համանման իրալիձակում»: 51
48. Այնուհես կարևոր է հստակեցնել, որ որոշումը, քաղաքականության ունը կամ աքալանաբար չսբաբ է լինի դիտալորության սմբ խրական խրականության ուն պարունակել ու համար. միջոցը կարող է որակվել որաբա խրականության ուն, եթե այն ունի խրականության ուն առաք բերել ու սղդեցույթ ուն չնայած այդ միջոցը կիրառած սնձի մտղորության սմբ:

երեխաների և ոչ գնչու երեխաների հանդեպ վերաբերմունքի սարբերության ունը օրյ եկսիվորեն կամ ողջամորեն հիմնալորիված է և որ օգտագործիված միջոցների և հեսամղվող նաբասի միջև սեկաեր ողջամիտահանալ ախիսարբերակության ուն»:

⁵⁰ ՄԻԳ-ի ՄԻԳ [Խրականության բացառման մասին ընդհանուր մեկնաբանության թիվ 18](#), կես 7:

⁵¹ Երկու ԵՄՀ հալասարության դիրեկտիվներում Հոդված 2-ը:

ԵԱՀԿ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

49. Թեև Պետությունն ներքին պարտավոր չէն ընդունել ճիշտ նույն սահմանումը, ինչ միջազգային պայմանագրերում սրվածները, սահմանումը սխալ է բավականապես ընդգրկում լինի՝ ներառելու տարբեր գործիքներով նախատեսված բոլոր բաղադրիչները: Այդ իսկ պատճառով առաջարկվում է վերանայել 4-րդ հոդվածի առաջին կետը՝ այդ նկատառումից ելնելով հասկացնելով վերոբերյալ սահմանումները խուսափելու օրենքում և սրմանից ու մասնավոր հակառակ թու ններից և միջազգային նորմերի խախտումներից:
50. Հարկ է նաև նկատի առնել, որ ոչ պարզապես Գրենքի նախագիծը, ոչ միջազգային պայմանագրերի և կոնվենցիաների դրույթները չեն սահմանում խարսկանությունն սրգել քի պաշտպանված հիմքերի սպառնալից ցանկ: Այնուամենայնիվ, միջազգային նորմերն խարսկանությունն համար հարկապես հավանական ճանաչված մի շարք հիմքեր ներառված չեն պարզ ցանկում:
51. Այս համառոտումում հարկ է նկատել, որ մարդու առողջական կարգավիճակը ճանաչվել է որպես պաշտպանված հիմք: ⁵² Հայաստանի դեպքում ՌԱԵՀ-ը մասնավորապես առաջարկում է խարսկանությունն սրգելված հիմքերի ցանկում ներառել սեռական կողմնորոշումը, գենդերային ինքնությունը, սոցիալական ծագումը և սոցիալական (որն ընկալվում է որպես քաղաքացիություն): ⁵³ Այն ինչ, սեռական կողմնորոշումը ճանաչված է որպես խարսկանությունն սրգելված հիմք ՄՕրենքում: ⁵⁴
52. ՄԻԵԴ-ն իր նախադեպային իրավունքում ճանաչել է, որ ՄԻԵԴի 14-րդ հոդվածով սահմանված խարսկանությունն ինչ պաշտպանությունը ներառում է նաև սոցիալական, սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնությունն հիմքերը, չնայած դրանք բացահայտ կերպով նշված չեն պարզ դրույթում: ⁵⁵ Ազգային և սեռական կողմնորոշման հիմքերը ճանաչվել են ՄԻԵԴի կողմից, ավելին՝ դրանք ճանաչվել են որպես բարձր մակարդակի պաշտպանությունն պահանջող հիմքեր: ⁵⁶ Ի վերջո, ՄԱԿի Անդրու իրավունքների գերագույն հանձնակատարը, ⁵⁷ Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վերաժողովը, ⁵⁸ և Եվրոպայի խորհրդի Անդրու իրավունքների հանձնակատարը ⁵⁹ կոչ են արել պետությունն ներառել գենդերային ինքնությունն ներառումը խարսկանությունը

⁵² ՄԱԿ-ի Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների հարցերով կոմիտե, Ընդհանուր մեկնաբանությունները 20. Խորհրդակցության բացառումը տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին, ՄԱԿ Doc. E/C.12/GC/20, 2009թ., կետ 33.

⁵³ [ՌԱԵՀ Հայաստանի մասին գեկույց \(մշտադիտարկման հիմնգրող շրջափուլ\)](#), ընդունվել է 2016թ. հունիսի 28-ին, CRI(2016)37, կետ 10:

⁵⁴ Տե՛ս Դիքեյտի վ 2000/78-ի 1-ին հոդվածը:

⁵⁵ Ազգային մասին տե՛ս ՄԻԵԴ, [Գայգուսազն ընդդեմ Ավստրիայի](#) (Հայ ցաղիմում թիվ 17371/90, վճիռը՝ 1996թ. սեպտեմբերի 16-ին), կետ 41, սեռական կողմնորոշման մասին՝ ՄԻԵԴ, [Գայգուսազն ընդդեմ Ավստրիայի](#) [Մ] (Հայ ցաղիմում թիվ 43546/02, վճիռը՝ 2008թ. հունվարի 22-ին), կետ 91, գենդերային ինքնությունն մասին տե՛ս ՄԻԵԴ, [Իդենթիթան և այլք ընդդեմ Վրաստանի](#) (Հայ ցաղիմում թիվ 73235/12, վճիռը՝ 2015թ. մայիսի 12), կետ 96:

⁵⁶ Ազգային մասին տե՛ս նույն սեղում կետ 41 (ՄԻԵԴ, [Գայգուսազն ընդդեմ Ավստրիայի](#), 1996թ. սեպտեմբերի 16), սեռական կողմնորոշման մասին տե՛ս նույն սեղում կետ 91 (ՄԻԵԴ-Մ) [Գայգուսազն ընդդեմ Ավստրիայի](#), 2008թ. հունվարի 22-ին):

⁵⁷ ՄԱԿի Անդրու իրավունքների գերագույն հանձնակատար, [Անձանց դեմ խորհրդարանությունն ու բնությունը սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնության հիման վրա](#) (2015թ. մայիսի 4), ՄԱԿի վաստադու դր թիվ A/HRC/29/23, կետ 79(գ):

⁵⁸ Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողով, [«Ինտերսեքս անձանց մարդու իրավունքների խթանումը և նրանց դեմ խորհրդարանություն վերացումը»](#), Բնաձև 2191 (2017թ.):

⁵⁹ Եվրոպայի խորհրդի Անդրու իրավունքների հանձնակատար, [Մարդու իրավունքներ և գենդերային ինքնություն](#) (2009թ. հունվարի 29) CommDH/IssuePaper (2009թ.), էջ 18:

ԵՄՆ Կ/ԺՀ ՄԻ Գ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպասելիության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

բացառող օրենսդրությունը ամբողջությամբ նախատեսված սրգելված հիմքերում: ⁶⁰ Ինչ վերաբերում է Հայաստանում ԼԳՏԻ անձանց հետ կապված իրավիճակին, Եվրոպայի խորհրդի Անդրու իրավունքների հանձնակատարը 2018թ. գործունեության 3-րդ եռամսյակային զեկույցում բացահայտ կերպով հորդորում է Հայաստանի կառավարությանը «ամուր դիրքորոշում գուցաբերել ԼԳՏ անձանց նկատմամբ առեկուծում իրարից և առեկուծում հիմքով հանցագործությունների դեմ պայքարում»: ⁶¹

53. Ազգային ծագումը ներառված է սրգելված չափանիշների ցանկում, ինչպես սահմանվում է ՄԵԷԻ 14-րդ հոդվածում, ԲԲԻՄԻ-ի և ՏԱԻՄԻ-ի Հոդված 2(1)-ում, ինչպես նաև ՌԵԼԷԻ Հոդված 1(1)-ում: Ինչ վերաբերում է Եվրոպայի խորհրդի Բարաք օրենքի մասին կոնվենցիայի Հոդված 2 (ա)-ին (որն ընդունվել է 1997թ.), ««սզգություն» նշանակում է իրավական կասանձի և Պետության միջև և ցույց չի տալիս անձի էթնիկ ծագումը»: Բացի այդ, պատշաճ կերպով ներառում կարծես արտացոլում է ՌԱԷ-ի կողմից ընդունված լայն մոտեցումը, որը սահմանում է «ռասայական խարսխանությունը» սզգություն հիմքը ներառելով:
54. Չնայած Օրենքի նախագծում բերված հիմքերի սպառիչ չլինելուն՝ վերոնշյալ հասկանիշները բացահայտնելը ուղերձ է հղում առ պն, որ պատշաճ հասկանիշների հիման վրա խարսխանությունն անընդունելի է և որ խարսխանություն պատշաճները կպատժվեն: Օրինակ, սեռական կողմնորոշման հիմքով խարսխանություն վերաբերյալ ԵՄ անդամ պետությունների փորձի հիման լայնորեն ճանաչվել է խարսխանություն պատշաճ և ձևի նկատմամբ բացահայտ պատժամիջոցների կիրառման դրական ազդեցությունը: ⁶²
55. Հաշվի առնելով միջազգային չափորոշիչները, լավագույն փորձը և համապատասխան նախադեպ պին իրավունքը՝ ⁶³ առաջարկվում է լրամշակել Օրենքի նախագիծը՝ թվարկելով սրգելված վերաբերմունքի պլ հիմքեր, որոնք վերաբերում են անենախոցելի խմբերին, հասկապես հղում անելով

⁶⁰ Այս հարցի շուրջ սե՛ս ավելի ընդհանրական կերպով Մ. Վան դեն Բրինկ և Պ. Ղան, [Տրանս և ինտերսեքս անձանց հավասարության իրավունքները Եվրոպայում. համեմատական վերլուծություն](#), Գեղերային հավասարության և խարսխանության բացառման հարցերով իրավաբանների եվրոպական ցանց, Եվրոպական հանձնաժողով, Գլխավոր Տնօրինություն, Արդարադատություն և սպառողներ, նոյեմբեր, 2018թ. :

⁶¹ Եվրոպայի խորհուրդ, [Գործունեության 3-րդ եռամսյակային զեկույց 2018թ.](#), Պունյ ավիյ սամվիչ, Անդրու իրավունքների հարցերի հանձնակատար (2018թ. հուլիսի 1-ից սեպտեմբերի 30-ը):

⁶² Տե՛ս [Ունեճությունների մասին զեկույցը](#), որը վերաբերում է 33 եվրոպական երկրների Առի և սեռական ոսնձգությունների մասին օրենքին՝ Գեղերային հավասարության և խարսխանության բացառման հարցերով իրավաբանների եվրոպական ցանցի անդամների հեղինակությունը (2012թ.):

⁶³ Տե՛ս ՄԵԷԻ-ի գործերը՝ [Շալկը և Կոպֆն ընդդեմ Ավստրիայի](#), [Վայլիանատոսն ընդդեմ Հունաստանի](#) [Մ]; [Թադեուչին ընդդեմ Իտալիայի](#), [Պաժիկն ընդդեմ Խորվաթիայի](#), [Օրլանդին ընդդեմ Իտալիայի](#) և շատ պլ:

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանության անվտանգության» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

սեռական կողմնորոշմանը,⁶⁴ գենդերային ինքնությունը,⁶⁵ ինչպես նաև բացահայտ կերպով նշելով և արգելված հիմքերի ցանկում ավելացնելով սզգային ծագումը, սզգությունը և առողջական կարգավիճակը:

56. Ի վերջո, հարկ է կրկնել, որ 4-րդ հոդվածի երկրորդ կետը նաև հիշատակում է «գույքորոշված խարսխանությունը» որպես խարսխանության սեսակ, ինչը ողջունելի է: 5-րդ հոդվածի իններորդ կետը նշում է, որ սահարսխանությունն է պն անձի նկատմամբ, որը օժտված չէ պշտպնված հարկանիշներով, սակայն սզգակցական, անունական «կամ պլ կայունի» նման հարկանիշներ ունեցող անձի կամ անձանց խբբերի հետ «Ալ կաաբր» եզրը, պնու ամենայնիվ, հալնաբար փոքր-ինչ ընդգրկուն է և հարկ է պն հատկեցնել:

5. *Ֆրեսական, քաղաքացիական և վարչական պատահանատլությունը ու ն*

57. Չրենքի նախագծի 3-րդ հոդվածի երկրորդ կետը սահանում է, որ խարսխանությունն կիրատող անձինք «ենթարկվում են կարգապահական, քաղաքացիական և/կամ քրեսական պատահանատլություն»։ Նույնիսկ ենթադրելով, որ կարգապահական սույ ժերը կկարգավորվեն վարչական օրենսդրությունը, պնու ամենայնիվ, զարմանալի է, որ «վարչական պատահանատլությունը», որն սարածվում է, սակայն չի սահանալիկվում կարգապահական կարգավորումներով, բաց է թողնվել Չրենքի նախագծից: **Մոսքարկվում է նաև հղում անել «վարչական պատահանատլությունը» 3-րդ հոդվածի երկրորդ կետում:**

⁶⁴ Տեսեսական, սոցիալական և մշակություն ին իրալու նքների հանձնաժողովը, *Ընդհանուր մեկնաբանություն թիվ 20. Տեսեսական, սոցիալական և մշակության իրավունքների նկատմամբ խտրականության բացառում (Հոդված 2, կետ 2)*, ՄԻԳ-ի վաստաղուղթ E/C.12/Մ/20, 2009թ., կետ 32: Նույնը վերաբերում է ԲԲԻՄԻ-ի 26-րդ հոդվածին, սե՛ս ԱՄՆ ՄԻԿ *Ցանկն ընդդեմ Ավստրալիայի* (Հտորդակցություն թիվ 941/2000), ՄԻԳ-ի վաստաղուղթ CCPR/C/78/D/941/2000 (2003թ.): - ՄԵԲ-ը կպ սցրել է նմանախարոշում, սե՛ս օրինակ՝ *Սմիթը և Գրադին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* (Հպ ցաղիում թիվ 33985/96 և թիվ 33986/96, վճիռը՝ 1999թ. սեպտեմբերի 27), *Կարներն ընդդեմ Ավստրալիայի* (Հպ ցաղիում թիվ 40016/98, վճիռը՝ 2003թ. հուլիսի 24); *Բոչկովսկին և այլք ընդդեմ Լեհաստանի* (Հպ ցաղիում թիվ 1543/06, վճիռը՝ 2007թ. մայիսի 3), և *Է.Բ. -ն ընդդեմ Ֆրանսիայի* [Մ] (Հպ ցաղիում թիվ 43546/02, վճիռը՝ 2008թ. հունվարի 22): Տե՛ս նաև ՄԵԲ-ի Աժանագրություն թիվ 12-ի *Եվրոպայի խորհրդի բացատրական զեկույցը*, Հռոմ, թիվ 20, որը բացահայտ հղում է սնում հավասարությունը և սեսական կողմնորոշմանը և ՄԵԲ-ի գործը՝ *Սելզերո դա Սիվա Մուտան ընդդեմ Պորտուգալիայի* (Հպ ցաղիում թիվ 33290/96, վճիռը՝ 1999թ. դեկտեմբերի 21):

⁶⁵ Թես ՄԵԲ-ի 14-րդ հոդվածը բացահայտ կերպով չի նշում «սեսական կողմնորոշումը» որպես պշտպնված հիմք, ՄԵԲ-ը բացահայտ արեն նշել է, որ պն ներառված է 14-րդ հոդվածով պշտպնված «պլ» հիմքերում մի շարք գործերով, սե՛ս Տոդակիի հղում թիվ 2, էջ 77: Տեսեսական, սոցիալական և մշակություն ին իրալու նքների հանձնաժողովը *Ընդհանուր մեկնաբանություն թիվ 20. Տեսեսական, սոցիալական և մշակության իրավունքների նկատմամբ խտրականության բացառում (Հոդված 2, կետ 2)*, ՄԻԳ-ի վաստաղուղթ E/C.12/Մ/20, 2009թ., կետ 32, սե՛ս նաև ՄԵԳ *Գուդվինն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* [Մ] (Հպ ցաղիում թիվ 28957/95, վճիռը՝ 2002թ. հուլիսի 11), Ելրոպական Միություն Կոդարտություն և Պարսպան, *Փ.-ն ընդդեմ Ս.-ի և Քորնուել ջրանի խորհրդի*, Գործ C-13/94, (1996թ.): Տե՛ս նաև ՄԵԲ-ի գործը՝ *Վայլիանատոնն ընդդեմ Հունաստանի* [Մ] (Հպ ցաղիում թիվ 29381/09 և 32684/09, վճիռը՝ 2013թ. նոյեմբերի 7), կետ 77: Սեսական կողմնորոշում հասկացությունն ընդգրկված է 14-րդ հոդվածում: Պարսպանը բավարցս նշել է, որ ինչպես սեսի հիման վրա սարբերակումները, սեսական կողմնորոշման վրա հիմնված սարբերակումները նույնպես պեսնջում են «սանձնաաա հաղոլչ և ծանրակշիռ պաճաներ» հիմնալորման հաաբ (սե՛ս օրինակ՝ *Կարներն ընդդեմ Ավստրալիայի*, կետ 37 և կետ 42; *Մ.-ն և այլք ընդդեմ Ավստրալիայի* [Մ], կետեր 99, և պլն): Երբ վերաբերում նքի սարբերակումը հիմնված է սեսի կամ սեսական կողմնորոշման վրա պեսությունը *հպ եցողություն սս սսնանը փոքր է* (սե՛ս *Կարներն ընդդեմ Ավստրալիայի*, կետ 41, և *Կոզակն ընդդեմ Լեհաստանի* (Հպ ցաղիում թիվ 13102/02, վճիռը՝ 2010թ. մարտի 2, կետ 92): Տարբերակումները, որոնք հիմնված են միայն սեսական կողմնորոշման նկատառումների հիման վրա ընդունելի չեն Կոնվենցիայի ներքո (սե՛ս *Սայզերո դա Սիվա Մուտանն ընդդեմ Պորտուգալիայի*, կետ 36, *Է.Բ. -ն ընդդեմ Ֆրանսիայի* [Մ], կետ 93 և 96, և *Մ.-ն և այլք ընդդեմ Ավստրալիայի* [Մ], կետ 99):

ԵՄՆ Կ/ԺՀ ՄԻ Գ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպասելիության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

58. Ալելին, օրինականության և կանխատեսելիության պահանջը բավարարելու համար, օրենսդիրը պարտավորություն ունի՝ ճշգրիտ և բացահայտ կերպով ցույց տալու պահանջները, որոնք կհանգեցնեն պատահանալույթան, մասնավորապես՝ քրեական պատահանալույթան: Կարգապահական բնույթի պատժամիջոցների կիրառումը նույնպես պահանջում է հստակ ձևակերպված իրավական դրույթներ, որոնք կնախանջեն չլիազորված, արգելված վարքը: Բացի այդ, թեև 3-րդ հոդվածի երկրորդ կետը հղում է անում պատահանալույթան տարբեր սեռակների «Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության համապատասխան», այն չի մասնավորեցնում, թե որ օրենքներին է արվում հղումը:
59. Բացի այդ, պարզ չէ, թե ինչ սխախ պատահանալույթան կհանգեցնեն Օրենքի նախագծի դրույթներով նախատեսված տարբեր սեռակի խարական գործողությունները, պարզ չէ նաև, թե ինչպես են դրանք տարբերվում կամ առնչվում պահանջ հանցագործությունների, որոնք արդեն իսկ պատժելի են Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքով, ինչպես օրինակ՝ կողմնակալություն հիմքով հանցագործությունները, առկաություն հրահրումը կամ էթնիկ/ռասայական հիմքով բռնությունը: Ալելին, սկսած այդ, թե որ դեպքերում խարական գործողությունները, ըստ սույն Օրենքի նախագծի սահմանման, կբավարարեն քրեական օրենսդրության պահանջները և աստի կբերեն քրեական պատահանալույթան: ⁶⁶
60. Այս իսկ պատճառով աստի արկվում է, որ Օրենքի նախագծի կոնկրետ Հոդվածները պարունակեն արգելված գործողությունների հստակ նկարագրություններ և ցույց տան, թե որ վարքը կհանգեցնի ինչպիսի պատահանալույթան և ինչ պատժամիջոցների, կամ դրանք բացահայտ հղումներ անեն այլ իրավական նորմերի, որոնք պարունակում են պահանջ սեղեկություն:
61. Ի վերջո, 5-րդ հոդվածի աստի կեսի հղումը 4-րդ հոդվածի երկրորդ կեսին (որը վերաբերում է խարականության սեռակներին) անենայն հավանականություն ամբ ճիշտ չէ, և հարկ է պահանջվում 4-րդ հոդվածի երրորդ կեսին արվող հղմամբ, որսեղ իտավում է ժամանակավոր միջոցների և իելամիտ հարմարեցումների մասին՝ որպես հավասար իրավունքներ, հավասար վերաբերումը և հնարավորություններ պահովելու միջոց (պահանջ՝ պահանջների, որսեղ վերաբերումը նքի տարբերակվածությունը թույլ արելի է): Անանօրինակ ուղումներ հարկ է կատարել սեգրեգացիան սահմանող 5-րդ հոդվածի

⁶⁶ Տե՛ս ՄԵԳ, [Գոպրիվնիկարն ընդդեմ Մրվենիայի](#) (Հայ ցաղիում թիվ 67503/13, վճիռը՝ 2017թ. հունվարի 24), կետ46, որսեղ Աստրանը նշեց, որ Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածը [...] նաև մարմնավորում է, ավելի ընդհանրական կերպով, պահանջներ, որ պիպահ օրենքը կարող է սահմանել հանցարը և նշանակել պաիծը: Ձեն պահանջավորապես արգելում է գոյություն ունեցող հանցարների շրջանակի տարծում պահանջ գործողությունների վրայ որոնք նախկինում քրեորեն պատելի հանցագործություններ չէին, պահանջ սահմանում է մի սկզբունք, ըստ որի քրեական իրավունքը չպետ է լպտրեն մեկնաբանվի ի վսա մեղադրվողի, օրինակ՝ ըստ համանանություն»: Այն նաև նշել է, որ «[...] հանցարները և համապատասխան պաիծները պետ է հստակ սահմանվեն օրենքով: Այս պահանջը բավարարվում է պահանջում, երբ անձը կարող է համապատասխան դրույթի ձևակերպումից հականակ, ըստանհրաժեշտություն դատարանների կողմից մեկնաբանություն արկվում է համապատասխան իրավաբանական իորհրավորություն սահմանակ ուց հետ, թե որ գործողություններն ու բացթողումները նրան կենթարկեն քրեական պատահանալույթան և ինչ պաիծ կսահմանվի նրա հանք պատումով» (կետ47): Տե՛ս նաև ՄԵԳ, [Գաֆկարիան ընդդեմ Կիպրոսի](#) [Մ] (Հայ ցաղիում թիվ 21906/04, 2008թ. վետրվարի 23), կետ140:

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության ասպանության և սպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

առաջին կետի յոթերորդ ենթակետում, որը նաև հղում է անում 4-րդ հոդվածի երկրորդ կետին:

6. Վիկտիմիզացիայի սահմանումը

62. Վիկտիմիզացիայի սահմանումը, ինչպես պնդել են ներկայացված է Օրենքի նախագծի 5-րդ հոդված առաջին կետի ութերորդ ենթակետում, չափազանց սահմանափակող է թվում: Այն հղում է անում «[դ]իտակորյ պ գործողություն ուն կամ անգործություն ուն, որը սույն օրենքի շրջանակում իր իրավունքների պաշտպանության նպատակով իրավասու մարմիններին դիմում կամ բողոք ներկայացրած կամ ենթադրյալ խարականություն փաստը հրապարակված անձի համար հանգեցրել է բացասական հետևանքների»: Վիկտիմիզացիայի հասկացությունը ենթադրում է պաշտպանություն և ցանկացած հաշվեհարդարից, որը կարող է ձեռնարկել խարականություն մեջ մեղադրվող (անհատ կամ հանրային) անձը կամ մարմինը՝ բողոքին ի պատասխան: Օրենքի նախագծում ներառված սահմանումը, պնդում ավելի նիվ, միայն պաշտպանում է պնդում անձանց, որոնք դիմում կամ բողոք են ներկայացրել իրավասու մարմիններին կամ հրապարակել են ենթադրյալ խարականություն փաստը: Սույն սահմանումն ունի երկու ինտիմ:

- Անձը կարող է բավել հաշվեհարդարի գործողությունների որպեսզի անհատական մարմին՝ օրինակ, ՀԿԻ կամ ձեռնարկություն ներսում բողոքների ներքին մեխանիզմով ենթադրյալ խարականություն մասին հաղորդելուց հետո: Ներկայիս սահմանումն մեջ օգտագործված «իրավասու մարմիններ» բառերը չափազանց իհաստ սահմանափակում են. դրանք ենթադրում են, որ պաշտպանված են միայն պնդում անձինք, ովքեր բողոք են ներկայացրել պետական հաստատությունը (եթե դեպքը չի հրապարակվել):
- Հաշվեհարդարը կարող է թիրախավորել պնդում անձանց, և ոչ նրանց, ովքեր բողոք են ներկայացրել, օրինակ՝ պնդում անձանց, ովքեր օգնել են ենթադրյալ սուժանին հայցադիմումը լրացնել՝ սրահադրող անձանցություն ուն կամ ապացույցներ (օրինակ՝ վկայություն ուն են տվել), որ սեղի է ունեցել խարականություն ուն:

63. ՌԵՀ Ընդհանուր քաղաքականություն թիվ 7 հանձնարարականը նշում է, որ «[օ]րենքը պետք է ապահովի պաշտպանություն ուն որևէ հաշվեհարդարից ռապական հանցագործություններին կամ ռապական խարականությունն իրենց պնդումաբ սուժանների, պնդումի գործողություններին մասին հաղորդողների կամ դրանց վերաբերյալ ապացույցներ սրահադրող անձանց համար»:⁶⁷ Սույն ոգով, հավասարություն ուն խարականություն բացասական մասին ԵՄ դիրեկտիվները պնդում են, որ անդամ պետություններն իրենց սոգային իրավական համակարգեր ներմուծեն միջոցառումներ՝ ապաշտպանելու անձանց «որևէ բացասական վերաբերմունքից կամ հավասար վերաբերմունքի սկզբունքի պնդուման նպատակ հետապնդող բողոքի կամ վարույթի

⁶⁷ Տե՛ս կետ 27, [ՌԵՀ-ի Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 7 հանձնարարական](#), որն ընդունվել է 2002թ. (2017թ. լրամշակմամբ) (պնդում հետ՝ «ՌԵՀ հանձնարարական թիվ 7»):

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության ասպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

նկատմամբ արձագանք հանդիսացող բացասական հետևանքից»:⁶⁸ Աստիտով, դիրեկտիվներով վիկտիմիզացիայից պաշտպանությունը տարածվում է ցանկացած անձի վրա ով արժանացել է անբարենպաստվերաբերմունքի այսպիսի բողոքից կամ վարույթից հետո:

64. Ուստի սույնով առաջարկվում է լրամշակել վիկտիմիզացիայի սահմանումը՝ պաշտպանությունը տարածելով բոլոր այն անձանց վրա ովքեր ենթակա են բացասական վերաբերմունքից կամ բացասական հետևանքներից սուժելու խրախուսման վերաբերյալ (որևէ համապատասխան կազմակերպության) ներկայացված բողոքի կամ վարույթի պատճառով, անկասկանաբար, այդ դեպքը հրապարակվել է, թե ոչ:

7. Ի՞նչ ամիսհարմարեցումների և ժամանակավոր հասուկ միջոցների սահմանումը

65. Հայաստանը ՀՄԿԻ անդամ է, իսկ դրա 2-րդ հոդվածն աներկբայորեն նկարագրում է «ի՞նչ ամիս հարմարեցման չսրամադրումը» որպես հաջմանդամության վրա հիմնված և արգելքի ենթակա խրախուսման ձև:⁶⁹ Այլ ինչ, ՀՄԿԻ 5-րդ հոդվածի երրորդ կետը սահմանում է, որ «հավասարության հաստատման ստանդարտները և խրախուսման վերացնելու նպատակով մասնակից պետությունները պետք է ձեռնարկեն անհրաժեշտ բոլոր քայլերը՝ ապահովելու ի՞նչ ամիս հարմարեցումները»: Օրենքի նախագծի 4-րդ հոդվածի երկրորդ կետում «հաջմանդամության ու նեցող անձանց ի՞նչ ամիս հարմարեցումներ չսրամադրելը» թվարկվում է որպես խրախուսման սեռակ:

66. «[Ի՞նչ ամիս հարմարեցումները] նշված է նաև Օրենքի նախագծի 4-րդ հոդվածում և, կարծես, թույլ տալով «ի՞նչ ամիս հարմարեցումները» «ժամանակավոր հասուկ միջոցների» համառոտում, որոնք «հավասար վերաբերմունքի, հավասար իրավունքների և հնարավորությունների ապահովման միջոց են»՝ սզգային օրենսդրությանը համապատասխան: Աստիտովը համառոտում թեև 5-րդ հոդվածում «ժամանակավոր հասուկ միջոցների» սահմանումը որոշում է, **այս դրույթը պետք է հստակ նշի, որ այս միջոցների կիրառումը պետք է դադարեցվի այն պահին, երբ 5-րդ հոդվածի տասներորդ կետում նշված «վաստացի» անհավասարությանն այլևս առկա չէ:**

Բացի այդ, 5-րդ հոդվածը, որն ընդհանուր առմամբ սահմանում է Օրենքի նախագծում նշված բոլոր համապատասխան եզրերը, չի պարունակում «ի՞նչ ամիս հարմարեցման» սահմանում: Բացի այդ, 4-րդ հոդվածի երրորդ կետը հստակ նշում, թե «սզգային օրենսդրության» որ հատվածին է այն հղում անում:

67. ՀՄԿԵՐ, ինչպես սեսանք վերը (կետ 68), ի՞նչ ամիս հարմարեցումների չսրամադրումը դիտում է որպես խրախուսման ձև և պետություններին պահանջում է քայլեր

⁶⁸ Տե՛ս օրինակ՝ [Չիլիեկտիվ 2000/43-ի](#) 9-րդ հոդվածը, ընդգծումը մերն է:

⁶⁹ Ըստ 2-րդ հոդվածի, «հաջմանդամության հիման վրա [վիկտիմիզացիայի] նշանակում է հաջմանդամության հիման վրա ցանկացած տարբերակում, բացառում կամ սահմանափակում, որն ունի քաղաքական, սոցիալական, սոցիալական, մշակութային, քաղաքացիական կամ որևէ այլ բնագավառում մյուսների հետ հավասար հիմունքներով մարդու բոլոր իրավունքների և հիմնարար սզատության ու ներքին ճանաչումը, իրականացումը և օգտագործումը չեղյալ համարելու կամ նվազեցնելու նպատակ կամ հանգեցնում է այդպիսի հետևանքների: Աստիտովը ներառված են խրախուսման ձև բոլոր ձևերը, այդ թվում ի՞նչ ամիս հարմարեցման չսափառումը»:

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարություն և սպասելի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

ձեռնարկել՝ ապահովելու, որ իելամիտ հարմարեցում սրամադրվի ըստ անհրաժեշտության: «Իելամիտ հարմարեցում» եզրը նշանակում է սխալությունների անհարկի ջանքեր չափանշող անհրաժեշտ համապատասխան փոփոխություն և նշանակումներ՝ մասնավոր դեպքում ապահովելու հարմարեցում ընդունելու և ներդրող անձանց՝ այնուհետևի հետ հավասար հիմունքներով մարդու իրավունքներից և հիմնարար սղատություններից օգտվելու և որ դրանց իրականացումը (ՀՄԿ 2-րդ հոդված): ԵՄ2000/78 դիրեկտիվի 5-րդ հոդվածը նույնպես, որն անդրադառնում է միայն զբաղվածություն ունեցող, այստեղ կարող է վերաբերել ի լինել: ⁷⁰

68. Այսպիսով, ՀՄԿ-ի ներքո Պետությունն պարտավորություններն իրականացնելու նպատակով հարկ է, որ օրենսդիրը ներառի «հարմարեցում ընդունելու և ներդրող անձի համար իելամիտ հարմարեցում» սահմանում 5-րդ հոդվածում, որը համապատասխանում է ՀՄԿ-ում բերված սահմանմանը, կամ հղում սնի համապատասխան այլ օրենսդրություն, որտեղ կարելի է գտնել այսպիսի սահմանում:

8. Խրականություններից իրականացում և դատական պաշտպանություններ

69. 7-րդ հոդվածով սահմանված խրականություններից իրականացում և դատական պաշտպանություններ հարկ է ուժեղացնել մի քանի առումներով: Առաջին քննարկված է չորս կետ այն անձինք կամ մարմինները, որոնք իրավապես են դատարան դիմել և հարցազրույցի ընթացակարգերի առկայություններ (ա), այսպիսի բողոքների համար պատասխանատու համապատասխան մարմինները (բ), վիկտիմիզացիայից պաշտպանություն (այսինքն՝ հաշվեհարդար) (գ), և օրենքի խախտում դեպքում կիրառելի պաշտպանություններ (դ):

ա. Իրավաբանական աջակցություն և, հարցազրույցի ընթացակարգեր

70. 7-րդ հոդվածի առաջին կետը իրավունք է տալիս անձին, որը հիմքեր ունի կարծելու, որ իր նկատմամբ կիրառվել է խրականություններ, դիմել դատարան կամ այլ իրավապես մարմինների: Բազմաթիվ երկրների փորձը ցույց է տալիս, որ գործնականում խրականություններից սուժողների մեծ մասը որևէ բողոք չի ներկայացնում: Այս երևույթը բացարձակ հիմնական պատճառներն են իրականացում սխալությունների մասին գիտելիքի պակասը, վարույթի հետ կապված ծախսերը, հաճախ խրականություն և կիրառողների համեմատ սուժողների ավելի թույլ դիրքերը: Համապատասխանաբար, կարևոր է հզորացնել հաստատությունները, հասկալի իրականացում սխալությունները, կարգերով զբաղվող համապատասխան մարմինները, ինչպես նաև հասարակական կազմակերպությունները, որպեսզի վերջիններս կարողանան սատարել խրականություններից սուժած անհանդերձ խրականություններ դեպքում վարույթ հարուցելու կամ բողոք ներկայացնելու գործողություններում:

⁷⁰ ԵՄ Դիրեկտիվ 2000/78-ը սահմանում է պարտավորություններ (հանրային և մասնավոր) հատվածի պաշտպանության համար՝ «իրականացնել համապատասխան միջոցառումներ, կոնկրետ դեպքում ըստ անհրաժեշտության, հնարավորություն ունեցող հարմարեցում ընդունելու և ներդրող անձին հասնելիություն ունենալ, մասնակցել և աջակցություն ունենալ պաշտպանում, կամ անցնել վերապարասում, եթե այսպիսի միջոցառումները գործառնում են պարտավորում անհանձն ապահովելու (. . .)» (Հոդված 5):

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասար ու թյան սպասն ավան մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

71. Հավասարության և խրականության բացառման մասին ԵՄԿԻԵԿԻՎԻԵՐԻՆ արու նակում են մի դրույթ որը սխույթ ու ններից պահանջում է սպիտակել, որ խրականության դեմ պայքարում օրինական շահ ու նեցող սաոցիաոցիաները, կազմակերպությունները կամ պլ իրակաբանական անձինք կարողանան ներգրավվել, բողոքողի անունից կամ ի նպաստ վերջինիս, խրականության դեմ նորմերի կիրաբկման նպատակով սահմանված դատական և/կամ վարչական ընթացակարգերով: ⁷¹ Նույն կերպ ՌԵՀ Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 7 հանձնարարականում նշված է, որ «պ նախի կազմակերպությունները, ինչպիսիք են ռաիզմի և ռասական խրականության դեմ պայքարում օրինական շահ ու նեցող սաոցիաոցիաները, պիմիությունները և պլ իրակաբանական անձինք» սխւք է «իրակու նք ու նենան հարուցել քաղաքացիական գործեր, միջանեղ վարչական վարույթներին կամ քրեական գործի հաբար հիմք հանդիսացող բողոք ներկայացնել, անգամ եթե կոնկրետ սուծող չի նշվում»: Ապա հավելվում է, որ «կոնկրետ սուծող նշել ու դեպում անհրաժեշտ է ստանալ պ դ սուծողի հաբաձայ նությունը»:
72. Ալելին, ՌԵՀ Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 7 հանձնարարականը սահմանում է, որ իրակաու հավասարության մարմինը սխւք է ու նենալ իսադրություններ հաստատությունների, դատական մարմինների և դատարանների առջև ներկայացնել ու խրականության ենթարկված անձանց, վերջիններիս հաբաձայ նություն սխւք, ինչպես նաև իր իսկ անունից աանձին դեպերի և հաբակարգային խրականության հետկապած գործեր հարուցել (կետ 14, գ) և դ)): Աեծ թվով ԵՄԵրկրներ իրենց հավասարության մարմին տվել են դատարան դիմել ու իրակաույթ ու ն: ⁷²
73. Ըստ ՌԵՀ Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 7 հանձնարարականի խրականության ու նից սուծաներին սխւք է նաև սրվի հնարալորություն ու ն օգտվել հեշտհասանելի հաշտեցման ընթացակարգերից: ⁷³ ՌԵՀ Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 2 հանձնարարականը մանակորաաբս սաաարկում է իրակադրել հավասարության մարմին ըստ անհրաժեշտության իթանել հաշտեցման ընթացակարգերը (կետ 14): Բացի դրանից, ԵՄ դիբրեկտիվները նաև իրաիտում են անդամ սխույթ ու ններին խրականության դեպերի հաբար հաշտեցման ընթացակարգեր սահմանել: ⁷⁴ Այ սաիսի ընթացակարգերը կարող են օգտակար լինել խրականության դեպերում, դրանք ալելի սրագ են, նվազ բեռնված և բևեռացնող են, քան դատական վարույթները:
74. Աաաարկվում է, որ հավասարության մարմինը, ինչպես նաև գործի նկատմամբ օրինական շահ ու նեցող հասարակական կազմակերպությունները իրակաուլ ի նեն դատարան դիմել խրականության ու նից սուծանի անունից կամ ի սաաարության ու ն նրա Օրենքի նախագիծը սխւք է նաև սարու նակի դրույթ, որի նպատակը կլինի հաշտեցման ընթացակարգերի հասանելիություն սպիտակել պ ն անձանց հաբար, ովքեր հաբարում են, որ

⁷¹ Տե՛ս օրինակ՝ [Ղիբեկտիվ 2000/43-ի](#) Հոդված 7(2)-ը: Տե՛ս նաև սրավերաբերյալ Եվրոպկան միություն Կոդաբարասություն դատարանի C-54/07 ճշգրտումները, 2008թ. հուլիսի 10-ին, [Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v. Firma Feryn](#).

⁷² Տե՛ս Գենդերային հավասարության և խրականության բացառման հարցերով իրակաբանների Եվրոպկան ցանց, [Եվրոպայում խրականության բացառման օրենսդրության համեմատական վերլուծություն](#), Եվրոպկան հանձնածողով, Գլխոր Տնօրինություն, Կոդաբարասություն և սաաաողներ, 2017թ. :

⁷³ [ՌԵՀ-ի Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 7 հանձնարարական](#), կետ 10:

⁷⁴ Տե՛ս, օրինակ, [Ղիբեկտիվ 2000/43-ի](#) Հոդված 7(1)-ը:

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության ասպանումն» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

խորակաճումն թյան զոհ են դարձել: Բացի այդ, առաջարկվում է որպես հավասարության իրավասու մարմին հաշտեցման պալիստորությունները վերագրել Սարդու իրավունքների պաշտպանին:

ա. Բողոքները քննող մարմիններ

75. 7-րդ հոդվածի առաջին կետը նշում է, որ ցանկացած ոք, ով ենթադրաբար սուժել է խորակաճումն ինչ, կարող է իր գործով դիմել դատարան, Սարդու իրավունքների պաշտպանին կամ համապատասխան վարչական մարմին: Բողոքները քննող մարմինների պալիստորությունները չի ներկայացնում բողոքները քննող մարմինների որևէ աստիճանակարգությունն և պալիստորությունները է շվոթությունները սպալիստորությունները:
76. Ալելին, պալիստորությունները տարբերակում չի դնում տարբեր վարությունների միջև, որոնք ներկայացվում են վարչական մարմիններին կամ դատարաններին, մի կողմից, և Սարդու իրավունքների պաշտպանին, մյուս կողմից: Այս համառոտում հարկ է նշել, որ Սարդու իրավունքների պաշտպանը չի կարող ընդունել որևէ բողոք, որը պողեն իսկ քննվում է որևէ վարչական մարմնի կողմից (սե՛ս Սարդու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքի 20-րդ հոդվածի երկրորդ կետը): Նմանաբար, Սարդու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքի 24-րդ հոդվածի չորրորդ կետը մանակորեցնում է, որ Սարդու իրավունքների պաշտպանը չի կարող միջանտել ընթացքի մեջ գտնվող դատական վարություններին:
77. Այս պալիստորություն, առաջարկվում է հասակեցնել 7-րդ հոդվածը՝ բողոքների ստյանների աստիճանակարգությունն սահմանելով, մանակորեցնելով, թե բողոքողները նախ որ հաստատությունները սե՛ս է դիմեն և ուր սե՛ս է ներկայացնեն իրենց բողոքը: 7-րդ հոդվածը կարող է իր սե՛սում պալիստորությունները, որ պալիստորությունները կարող են ներկայացվել Սարդու իրավունքների պաշտպանին՝ ըստ Սարդու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքի 20-րդ հոդվածի երկրորդ կետում և 24-րդ հոդվածի չորրորդ կետում սահմանված պարամետրերի:
78. Ալելին, 7-րդ հոդվածը սե՛ս է պարունակի ինչ-որ հղում, որը ցույց կտա որ դատարաններն իրավասու են քննել և պալիստորությունները և կմանակորեցնի դատակարական ընթացակարգը:

բ. Պաշտպանություն վիկտիմիզացիայից

79. Օրենքի նախագծի 7-րդ հոդվածի երկրորդ կետը նախանումնի հաշվեհարդարից պաշտպանել պալիստորությունները, ովքեր համապատասխան մարմիններին հաղորդել են խորակաճումն ինչ դեպքերի մասին: Վիկտիմիզացիայի սահմանման և վերը նշված ուղղություններով ընդ պալիստորությունները նախանումնի պողեն սրված դիստրկումները (սե՛ս կետեր 65-67) պալիստորությունները վերագրելի են: Բացի այդ, Օրենքի նախագծի 7-րդ հոդվածի երկրորդ կետը հասակ չի նշում, թե իրավական պաշտպանությունն ինչ միջոցներ են սակա

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասար ու թյան սպասն վճարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

պ սփսի հաշվեհարդարի գոհ հանդիսացող անձանց համար: Անաջարկվում է շտկել պ ս թերու թյ ու նը:

գ. Պատժամիջոցներ

80. Թեև Օրենքի նախագծի 7-րդ հոդվածը ճանաչում է խրակայնությունից իրավական և դատական պաշտպանություն իրավունքը, պ ն չի հստակեցնում օրենքի խախտումների դեպքում կիրառվող պատժամիջոցները: 7-րդ հոդվածի սուբյեկտ կետը միայն նշում է, որ նրանք, ովքեր կարծում են, թե սուժել են խրակայնությունից, աֆսք է իրավունք ու նենան «նյ ու թական և ոչ նյ ու թական վնասի փոխհատուցում ստանալ»:

81. ՌԵՀ Ընդհանուր քաղաքականություն թիվ 7 հանձնարարականում նշվում է, որ օրենքը «աֆսք է սահմանի պոյ ու նալետ» համաչ աի և զսարդ պատժամիջոցներ խրակայնություն դեպքերի համար» և որ պ սփսի պատժամիջոցները «աֆսք է ներառեն սու ժողին հազված թե՛ նյ ու թական, թե՛ ոչ նյ ու թական վնասի փոխհատուցան վճարում»: ⁷⁵ Անանաֆս, ԵՄ դիրեկտիվներն անդամ աֆսություն ններից պիանջում են ապիովել խրակայնություն դեմ պյ քարի դրույ թների խախտումների դեպքում կիրառվող պատժամիջոցների՝ բնույ թով «պոյ ու նալետ» համաչ աի և զսարդ» լինելը: ⁷⁶

82. Անաջարկվում է էլ ալելի մասնավորեցնել Օրենքի նախագծում (կամ հղում անել պ լ օրենսդրական ակտերի պ ն համապատասխան դրույ թներին, որոնք սահմանում են) խրակայնություն բացահայտված դեպքերում կիրառելի պատժամիջոցների բնույ թն ու մակարդակը և ապիովել պ ս պատժամիջոցների «պոյ ու նալետ» համաչ աի և զսարդ» լինելը: Մ ս դրույ թները աֆսք է լինեն հստակ և կոնկրետ, աֆսք է բացահայտ սահմանեն թե վարքի որ սեսակները ինչ աֆսի և որ մակարդակի պատժամիջոցների են հանգեցնում:

9. Հավասարություն մարմին. Անդու իրավունքների պաշտպան և Իրավահավասարություն խորհուրդ

83. 6-րդ հոդվածի համաձայն, «իրավահավասարությունն ապիովող սուբյեկտները» աֆսություն նը և սեղական ինքնակառավարան մարմիններն են և դրանց պաշտոնատր անձինք, ինչ աֆս նսն իրավաբանական անձինք, անհատ ձեռնարկատերերը և Անդու իրավունքների պաշտպանը:

84. 6-րդ հոդվածի երկրորդ կետը մասնավորեցնում է աֆսական, սեղական ինքնակառավարան մարմինների և իրավաբանական անձանց պրսավորություն նները: Մ սսեղ ներառված են նրանց գործունեություն նը, իրավական ակտերի և ներքին կանոնակարգերի՝ իրավահավասարությունն ապիովան մաին սզգայ ին օրենսդրությունը համապատասխանությունն ապիովումը, խրակայնություն և անհանդուրժողականություն իրաֆու սման բացառումը, ցանկացած ենթադրյալ խրակայնությունը պրձսզանքումը և խրակայնությունն վասի հաստատվել ու դեպքում պատասխանավորություն ենթարկումը և

⁷⁵ ՌԵՀ-ի Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 7 հանձնարարական, կետ 12:

⁷⁶ Տե՛ս Գիրեկտիվ 2000/43-ի շոդված 15-ը:

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպասելիության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

«իրավահավասարության և խարսխանության բոլոր դրսևորումներից պաշտպանության աստիճանի հարցում» Իրավահավասարության խորհրդի աջակցության ամբի: Առաջարկվում է, սնու ամենայնիվ, եթե նախագիծը մշակողները հենց սնդսիսի մտադրության ու նու նեն, ավելի հստակ մասնակորեցնել, որ Ասրդու իրավունքների պաշտպանը հավասարության հիմնական մարմինն է, սն սինքն հավասարության հարցերով բողոքները քննող մարմինը Հայաստանում, համաձայն Օրենքի նախագծի և Պաշտպանի ընդհանուր մանդատի և լիազորության նեների, որոնք սահմանված են Ասրդու իրավունքների պաշտպանի մաին սահմանադրական օրենքում:

- 89. Իրավահավասարության խորհուրդը, ի թիվս սլ գործառույթների, նսն աջակցում է Ասրդու իրավունքների պաշտպանի բողոքների քննության հարցում: Անու ամենայնիվ, Օրենքի նախագիծն սլ մանրամասներ չի սրամտրում Օրենքի նախագծի կիրառկումն սպսիովելու նախով Ասրդու իրավունքների պաշտպանի մանդատի կամ մեխանիզմի մաին, ինչսխ նսն Օրենքի նախագիծը չի սարունակում որևէ համապատասխան հղում Ասրդու իրավունքների պաշտպանի մաին օրենքին:
- 90. Աս համաեքսում, թեն սխության ու նն ունի հս եցողության սսնսն՝ որոշելու, թեն սսնսնովող վերսսկողության մեխանիզմները որոնք սիսի լինեն, մի շարք ինդիսներ մտսողության նեներ են սսաջսցնում և կարծես չեն համապատասխանում միջսզգսյ ին սարսակորության նեներին և լակ վործին:⁷⁷
- 91. 1990թ. Կոսխնսակենյ սն վասսթրթում ԵԱՀ մանսակից սխության նեները հանձն են ստել «նասստել մարդու իրավունքների և օրենքի գերակսյության ոլորսում սնկսի սզգսյ ին հասսսության նեների հիմնսնը և ուժեղսցնսնը»:⁷⁸ Բսցի սն, Փարիզ սն սկզբու նքները սսնսնում են մարդու իրավունքներով զբաղող հասսսության նեների դերը և սս հասսսության նեների հիմնստրնսն և գործունեության նվասզույն չակորոշիչները՝ կսսվսծ բսզմսկսրծության, թսխնցիկության, գործառույթսյ ին և ինսիսուցիոնսկ սնկսիության և սրոյ ու նակեսության երսշիիքների հես:⁷⁹
- 92. Բզմսթիվ մանսակից սխության նեների վործը ցույց է սսլիս խարսխանության դեն սս քարով և հակասար վերսբերմու նքի իքսնմսբ զբաղող, սովորսբսբ «հակասարության մարմին» կոչվող սխսկսն սնկսի գործսկսյության հիմնսն կսրևորության նը: ՈԱՀ Ընդհանուր քսղսքսկսնության թիվ 2 հանձնսրսկսնը Ելրոսսի խորհրդի սնդսմ սխության նեներից սիսնջում է հիմնել հակասարության մեկ կամ ավելի սնկսի

⁷⁷ ՄԵԿ-ի կողմից մշակված հս եցողության սսնսնի դոկսրինը: Օրինակ՝ սն՝ ս հեսկ ս գործերը. [Պակսսսն քնդքն Լիովսյի](#) [Մ] (Հս ցսղիսում թիվ 34932/04, վճիոր՝ 2011թ. հունկսրի 6), կսսվսծ ընսրելու և ընսրվելու իրավունքի հես կես 96, [Վսյիսնստոնսն քնդքն Հոնսսսոնի](#) [Մ] (Հս ցսղիսում թիվ 29381/09 և թիվ 32684/09, վճիոր՝ 2013թ. նոյեմբերի 7), կսսվսծ նույնի սեռի և սարբեր սեռերի գույ գերի համաձայնության սն հիմն վրագու գընկերության խարսկսն կարզակորումը, կես 76:

⁷⁸ Տե՛ս 1990թ. ԵԱՀ-ի կոսխնսակենյ սն վասսթրթի 27-րդ սարբերության ոլ:

⁷⁹ Փարիզ սն սկզբու նքներն ու ըվսզծում են նվասզույն չակորոշիչներն սս ստու մով, ներսոյ ս՝ մարդու իրավունքների ընդգրկու մանդսթ, կստակարության նից ինքնակարության ու նը, գործառույթսյ ին և ինսիսուցիոնսկ սնկսիության երսշիիքները, բսզմսկսրծության ու նը, հեսսքնության համապատասխան ռեսուրսները և համապատասխան լիազորության նեները, ըստ կիրստելիության: Տե՛ս նսն ՄԱԿ-ի Փարզսցնսն Օրսզրի Ասրդու իրավունքների հարցերով գերսզույն հանձնակստի գրստեկ սկի [Ազգսյին մակարդակում մարդու իրավունքների ոլորտում համագործակցության գործիքակսզն](#) (2012թ.):

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասար ու թյան սպասն վճարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

մարմիններ՝ պայքարելու ռաիզմի և սնհանդու բժողականու թյան դեմ:⁸⁰ Այս պն նկատում է, որ եթե հավասարու թյան մարմինը գտնվում է մարդու իրավունքների իրացմամբ զբաղվող բազմանդատհաստատու թյան կամ մարդու իրավունքների պշտպանի մանդատի կազմում, հարկ է ապհովել հետեյ պ պյ մանների բավարարումը.

«ա Օրենսդրու թյունը սքսք է սներկբայ որեն սսհմանի պ դ հաստատու թյան հավասարու թյան հարցերի մանդար:

բ. Հանապատախան մարդկայ ին և Ֆինանսական ռեսուրսներ սքսք է հակացվեն յ ու բաքանչյ ու բ մանդատի մատվ՝ ապհովել ու հավասարու թյան մանդատի վրա պաշսճ կենսրոնացու մր:

գ. Ղեկավար, խորհրդակական և կտավարման կտույ ցները սքսք է կազմակերպլեն պ նաքս, որ հնարավոր լ ինի հստակ առաջնորդու թյունը, հավասարու թյան մանդատի հանրահոչ սկու մը և սեսանել իու թյան իքանու մը,

դ. Հաշվետվողականու թյան իրականացման ձները սքսք է հանապատախան ու շտրու թյուն դարձնեն հավասարու թյան մանդատի ներքո ի հայտ եկող մտհոգու թյուններին և կատրվող աշխատանքին» (կետ7):

- 93. ԵՄ 2000/43 և 2006/54 դիրեկտիվները ԵՄ սնդամ սքսու թյուններից պհանջում են հիմնել մարմին կամ մարմիններ, որոնց կզբաղվեն հանապատախանսքսք ռասայ ի կամ եթնիկ ծագման և սեռի հիմքերով բոլորի նկատմամբ առանց խարականու թյան հավասար վերաբերմու նքի իքանմամբ, վերլ ու ծու թյամբ, մշտադիտրկմամբ և աջակցու թյամբ:⁸¹
- 94. Օրենքի նախագծից սկնհայտ է դառնում, որ Իրավահավասարու թյան խորհուրդը չի նախատեսվում որսքս հավասարու թյան սնկսիմարմին կամ նույ նիակ ինքնավար մարմին Արդու իրավունքների պշտպանի գրասենյակի կազմում: Ալել ի շուտպ ն հիմնվում է որսքս խորհրդակցական մարմին, որն աջակցում է Արդու իրավունքների պշտպանին և պ ս կերպչի կարող սնջատվել նրանից: Ա ս իսկ պաճատով, գերկարևոր է, որ որսքս հավասարու թյան մարմին Արդու իրավունքների պշտպանի մանդատը հստակ սսհմանված լ ինի Օրենքի նախագծով, որը կընդգրկի թե՛ օրենքով, թե՛ գործնականում Հավասարու թյան մարմնի սնկսիմու թյան և սրոյ ու նավեսու թյան ապհովումը:
- 95. Առաջարկվում է սսհմանել Արդու իրավունքների պշտպանի մանդատը, լ իսզորու թյունները և իրավասու թյունները խարականու թյան բացառման ոլորտում, հստակ ու բվսզծել պ դ հաստատու թյան կազմում հանապատախան մանդատը և գործատույ թները: Օրենքի նախագիծը սքսք է սքսու նակի մանրակրկիտ դրույ թներ և/կամ հղումներ սքսն վերաբերող Արդու

⁸⁰ [ՌԱԵՀ Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 2 հանձնարարականը ազգային մակարդակում ռաիզմի և սնհանդուբժողականության դեմ պայքարող Հավասարության մարմինների մասին](#) (ընդունվել է 1997թ., 2017թ. լրաշակմամբ): Բացի պ դ, [ԵՄ Դիրեկտիվ 2000/43-ը](#) և [2006/54-ը](#). ԵՄ սնդամ սքսու թյուններից պհանջում են նշանակել առանձին մարմին կամ մարմիններ՝ բոլոր սնձանց համար, հանապատախանսքսք, ռասայ ի կամ եթնիկ ծագման և սեռի հիմքերով առանց խարականու թյան հավասար վերաբերմու նքը իքանել ու, վերլ ու ծել ու, մշտադիտրկել ու և դրան աջակցել ու համար: [Եվրոպական Հանձնաժողովի 2018թ. հունիսի 22-ի հանձնարարականը հավասարության մարմինների համար չափորոշիչների մասին](#) սքսնադրում է լրացուցիչ ու դորդրում է:

⁸¹ [ԵՄ Դիրեկտիվ 2000/43-ի](#) Հոդված 13, [ԵՄ Դիրեկտիվ 2006/54-ի](#) Հոդված 20:

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպասելիության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքի համապատասխան դրույթներին:

96. Ի լրումն, Օրենքի նախագծում ոչ ինչ չի երաշխավորում, որ Անդրու իրավունքների պաշտպանը կունանա համապատասխան մարդկային և ֆինանսական ռեսուրսներ՝ արդյունավետ կերպով իրականացնելու խրախուսող և բացառաբաց և իրավահավասարությանն առնչվող իր մանդատը: ՌԱԵՀ Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 2 հանձնարարականը սահմանում է, որ «համապատասխան մարդկային և ֆինանսական ռեսուրսները պետք է համկացվեն յուրաքանչյուր մանդատի համար՝ ապահովելու իրավահավասարության մանդատի վրա համապատասխան կենսորոնացումը»:⁸² **Անդրու իրավունքների պաշտպանը պետք է համկացնի կոնկրետ թվով մշտական աշխատողներ, որոնք հատուկ կզբաղվեն կոնկրետ խարականության և հավասարության հարցերով, ինչպես արդեն արվել է այլ ոլորտներում, համկապես խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի կանխարգելման ոլորտում (սեւ Անդրու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքի 27-րդ և 36-րդ հոդվածները):** Մասնույնպես պետք է բացահայտ կերպով նշվի Օրենքի նախագծում և Անդրու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի առաջիկա բյուջեներում: Ալելին, ինչպես արդեն արվել է խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի ոլորտում, որտեղ Անդրու իրավունքների պաշտպանը հանդես է գալիս որպես սզգային կանխարգելման մեխանիզմ (սեւ Անդրու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքի 8-րդ հոդվածը), առանձին բյուջեի սող կարելի է վերջնականապես նախատեսել Անդրու իրավունքների պաշտպանի՝ նաև որպես հավասարության մարմին աշխատանքի համար:
97. 12-րդ հոդվածի երկրորդ կետը սահմանում է, որ Իրավահավասարության խորհուրդը «ստեղծվում է «Անդրու իրավունքների պաշտպանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքով և սույն օրենքով սահմանված կարգով և գործում է այդ օրենքների, Իրավահավասարության խորհրդի գործունեության կարգի և այլ իրավական ակտերի հիման վրա»: Օրենքի նախագծից պարզ չի դառնում, թե արդյոք արհանջվում են սահմանադրական օրենքի փոփոխության ներքին Խորհրդի հիմնադրաման իրավական հիմքերն ապահովելու համար, կամ արդյոք դրանք պարզապես կրկնում են այս Օրենքի նախագծի դրույթները կամ նույնիսկ ընդլայնում են Խորհրդի գործառույթները:
98. Սահմանադրական օրենքի փոփոխության բարդությանը զիսակցելով՝⁸³ հավանաբար է թվում Հավասարության մարմնի համար սովորական օրենքով որոշ գործառույթների և ընթացակարգերի կարգավորման ցանկությանը: Այնուամենայնիվ, եթե առանց սահմանադրական օրենքի փոփոխության ոչ Անդրու իրավունքների պաշտպանը, ոչ Անդրու իրավունքների պաշտպանին առնչվող Իրավահավասարության խորհուրդը չեն կարողանա գործել որպես պաշտճ Հավասարության մարմին, նրա մանդատի պաշտճ գնահատումը հնարավոր է թվում միայն սահմանադրական օրենքի (փոփոխության ոչ ներքին)

⁸² [ՌԱԵՀ Ընդհանուր քաղաքականության թիվ 2 հանձնարարականը ազգային մակարդակում ռասիզմի և անհանդուրժողականության դեմ պայքարող Հավասարության մարմինների մասին](#) (վերանայված):

⁸³ Որը արհանջում է պազգամալորների ընդհանուր թվի բվեների առվազն երեք հինգերորդը, սեւ Հայաստանի Հանրապետության [Սահմանադրության](#) 103-րդ հոդվածը:

ԵՄՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության սպանվման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

հետ միասին և լույսի ներքո: Այսպիսով, Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքում գուցե նույնպես հարկ լինի լրացումներ անել՝ ներառելու Պաշտպանի՝ որպես հավասարության մարմնի դերը, մասնավորապես 2-րդ հոդվածում (որն արդեն իսկ պարունակում է կոնկրետ հղումներ Մարդու իրավունքների պաշտպանին որպես խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի ոլորտում կանխարգելման ազգային մեխանիզմ և որպես հաշմանդամություն ունեցող անձանց և երեխայի իրավունքների մասին ՄԱԷ-ի կոնվենցիաների իրականացման մշտադիտարկման համար պատասխանատու մարմին) և 5-րդ հոդվածում (առանձին ոլորտներում Պաշտպանի գործունեության մասին): Նույնը վերաբերում է վերը քննարկված մի շարք ինդիքների, այդ թվում՝ ֆինանսավորման և անձնակազմի համալրման հարցերին:

99. Այլապես, եթե իշխանություններն որոշեն հիմնել ավելի ինքնավար Հավասարության մարմին Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի գոյություն ունեցող հաստատության կազմում, առաջարկվում է համապատասխանաբար սահմանել այս մարմնի մանդատ՝ ապահովելով դրա անկախությունը և գործառույթների արդյունավետ իրականացումը թե օրենքով, թե գործնականում՝ սեղ գսած խորականության դեպքում իրավական պաշտպանության միջոց ապահովելով: Իշխանությունները կարող են նաև դիտարկել Օրենքի այս նախագծով գոյություն ունեցող հաստատության ներքին ամբողջապես առանձին հավասարության մարմնի ստեղծման հնարավորությունը, ֆինանսական միջոցների առկայությունը, այն ենթադրություններ, որ այն կարող է հիմնվել սովորական օրենքով, առանց Սահմանադրության կամ սահմանադրական օրենքի վավերականության:
100. 12-րդ հոդվածի առաջին կետը սահմանում է, որ Իրավահավասարության խորհուրդը գործում է «իրավահավասարության, անաչտություն, հրապարակախոսության, թափանցիկության, մաշեղիության և ներկայացուցչականության սկզբունքների հիման վրա»: Թեև ընդհանուր առմամբ այս սկզբունքների բացահայտ խիշտակումը ողջունելի է, Օրենքի նախագիծը չի սահմանում, թե ինչ է նշանակում «անաչտություն» և չի մանրամասնում որևէ երաշխիքները, որոնք կկիրառվեն՝ ապահովելու և երաշխավորելու այսպիսի անկողմնակալությունը:
101. 13-րդ հոդվածը սահմանում է Խորհրդի անդամների ընտրության պահանջները: Թեկնածուները կարող են առաջադրվել հասարակական կազմակերպությունների կողմից առաջադրման կամ ինքնաառաջադրման միջոցով: Դրանք է այն, որ Օրենքի նախագիծը նախատեսում է Խորհրդի անդամների հավաքագրման թափանցիկ եղանակ՝ Մարդու իրավունքների պաշտպանի կազմում թափուր սեղի մասին հայտարարության (13-րդ հոդվածի առաջին կետ):⁸⁴ Բնի որ թափուր սեղերի մասին հայտարարությունների արդյունքում մեծանում է հավանական թեկնածուների թիվը՝ այս կերպ խթանելով

⁸⁴ Տե՛ս Մարդու իրավունքների ազգային հաստատության ներքին համալիրային դաշինքի [Ընդհանուր նկատառումների](#) կետ 1.8-ը առաջարկում է «լայնորեն հրապարակել թափուր սեղերը»:

ԵՄՆ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասար ու թյան սպասն ու վնասն մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

բազմակարծությունը, առաջարկվում է ընդլայնել թափուր սեղի մասին հայտարարությունների հրապարակումը պլ հանրային տրայ ուրներում՝ ավելի մեծ տարածում ապահովելու համար:

102. Ըստ 13-րդ հոդվածի երրորդ կետի երրորդ ենթակետի, թեկնածուն չի կարող լինել քաղաքական կուսակցության անդամ: Թեև կարող է թվալ, որ սահմանում է ՄԻԳ-ի 11-րդ հոդվածով և ԲԲԻՄ-ի 22-րդ հոդվածով նախատեսված միավորումների ազատության իրավունքը, այս սահմանափակումը պատշաճորեն պետք է, քանի որ Խորհուրդը ՄԻԳ-ի կազմում է: Ինչպես արդեն նշվել է ԺՀՄԳ-ի նախորդ կարծիքներում, ՄԻԳ-ի գործառույթները «համատեղելի չեն պլ գործառույթի իրականացման կամ մասնագիտական գործունեության հետ լինի դահանրային կամ մասնավոր հատվածում, կամ քաղաքական կուսակցության ներքին կամ միության ներքին անդամակցության հետ, թեև որոշ կրթական, գիտական կամ արվեստագիտական գործունեություն կարելի է ստանձնել՝ այս մասով, որ դրանք անհամատեղելի չեն ՄԻԳ-ի պարտականությունների պաշտակալության, դրասանկողմնակալության և դրանկատար հանրային վստահության հետ»: ⁸⁵
103. Թեկնածուն իրավունք ունի դիմել, եթե Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի է և ունի մարդու իրավունքների ոլորտում սահմանափակ առնվազն երեք տարվա արժեք կամ «առնվազն հինգ գիտական սահմանափակում, որոնք վերաբերում են մարդու իրավունքներին»: Ենթադրվում է, որ սահմանում է անում մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում հնգամյա ազգային գործունեության:
104. Այնուամենայնիվ, Օրենքի նախագծում չկարելի է լրացուցիչ անդադարձ ընտրության չափանիշներին կամ քաղաքական կուսակցության անդամակցության նից կամ կանխատեսված հանցագործության համար (պատշաճ հավանաբար նաև հարկ է լրացնել սեքսը պահան, որ պահանանի, որ դիմողը պահան հանցագործության համար չի դատապարտվել) դատապարտմից բացի որևէ պլ հնարավոր անհամատեղելիության դեպքերի: Բացի այդ, եթե Խորհուրդը, բողոքների ու սուսմասիրության գործում մարդու իրավունքների պաշտպանին աջակցելիս (15-րդ հոդվածի երկրորդ կետի առաջին ենթակետ), դերակատարում ունենան բողոքների քննության առումով, ապա Խորհուրդը և դրա անդամները պետք է հարեն անկախության և անաչառության տարածական չափանիշներին և պետք է իր վարույթներում ապահովի սրբա դատավարության երաշխիքները: Ասահան դեպքերում Խորհրդի անկախության ուն ապահովելու համար հարկ է ներառել նաև պլ սահմանափակումներ, ինչպես օրինակ՝ սեղանական կամ ազգային կատարման մարմիններում ծառայող անձանց Խորհրդի անդամ դառնալ չթույլարելը:
105. Անմասա, 14-րդ հոդվածը սահմանում է Խորհրդի անդամների լիազորության ունների դադարեցման հիմքերը, սակայն լրացուցիչ մանրամասներ չեն սրվում պահան հանգամանքների մասին, որոնց դեպքում կարող են դադարեցվել Խորհրդի անդամների պարտականությունները, օրինակ՝ պարտականությունների չկատարման հանգամանքների

⁸⁵ Տե՛ս ԺՀՄԳ, [Իսլանդիայի մարդու իրավունքների անկախ ազգային հաստատության օրենքի նախագծի մասին կարծիքը](#) (6 վերավար, 2017թ.): Տե՛ս նաև Վենեսվելի հանձնաժողովի և Եվրոպայի խորհրդի Արդու իրավունքների ընդհանուր սեղիներում սեղիների [Մերիայի Օմբուդսմանի մասին օրենքի նախագծի վերաբերյալ համատեղ կարծիքը](#), CDL-AD(2004)041:

ԵՄՆ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

կամ վերընտրության ընթացակարգերի և վերջնաժամկետների մասին: Իրավական և ընթացակարգային հասակության նկատառումներից ելնելով՝ առաջարկվում է, որ Օրենքի նախագիծը լրացվի՝ այսպիսի մանրամասների ներառմամբ, ըստ անհրաժեշտության: Ավելին, առաջարկվում է հանել Խորհրդի գործունեության կարգի խախտումը անդամի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման հիմքերից (քանի որ ոչ բոլոր այսպիսի խախտումները կարող են պահանջել լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցում) կամ հստակ մասնավորեցնել համապետ ծանր դեպքերը, երբ պետք է կիրառվի այս մոտեցումը:

106. Ի լրումն, Օրենքի նախագիծը չի նախատեսում որևէ հատուկ եղանակ՝ ապահովելու Խորհրդի կազմի բազմակարծությունը գեներացիան, էթնիկ կամ փոքրամասնության կարգավիճակի հաշվառմամբ: Օրինակ՝ Արդու իրավունքների սզգային հաստատությունների համախառնային դաշինքը (GANHRI) սահմանում է, որ «[մ]արդու իրավունքների սզգային հաստատությունների անդամների և աշխատակազմի բազմազանությունը իրանում է մարդու իրավունքների բոլոր հարցերի կարևորումը այն հասարակությունում, որում գործում է հաստատությունը, ինչպես նաև հասարակության վրա սզգող հարցերով զբաղվելու կարողությունը»:⁸⁶ Բացի այդ, Փախիզան սկզբունքները մասնավորեցնում են, որ մարդու իրավունքների հարցերով զբաղվող հաստատությունների կազմը և անդամների նշանակումը նմանապես սրամտորում են բոլոր անհրաժեշտ երաշխիքները՝ ապահովելու «մարդու իրավունքների հանրաժողովրդական և պաշտպանության գործում ընդգրկված (քաղաքացիական հասարակություն) սոցիալական ուժերի բազմակարծական ներկայացուցչականությունը»: Ասօգնում է իրանել հաստատության նկատմամբ հանրային վստահությունը և ապահովում է հաստատության ներսում հասարակություն այդ հատվածների կարիքներին համապատասխան փորձի և ներհայեցման առկայությունը: ԵՄԿ մասնակից պետությունները հանձն են առել աջակցել ժողովրդավարական հաստատությունների կառուցմանը պետությունների ինդրանքով, ի թիվս այլոց, օգնելով ուժեղացնել «[...] Արդու իրավունքների պաշտպանի հաստատությունները»,⁸⁷ որոնք պետք է լինեն անսպառ և անկասկածաբար Արդու իրավունքների պոյունակետ և բազմակարծական հաստատությունների կարիքը բազմիցս բարձրաձայնվել է ՄԱԻԳ Պիլար սաստիլ եպի և ՄԱԻԳ Արդու իրավունքների խորհրդի կողմից ընդունված բազմաթիվ բանաձևերում:⁸⁹ Թեև Իրավախախտությունները խորհուրդը սկսեց սորեն ՄԻՄ-ը չէ, այլ գոյություն ունեցող ՄԻՄ-ի, մասնավորապես՝ Արդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի մի մարմին, կարող է օգտակար լինել Խորհրդի կազմում բազմակարծություն ապահովումը՝ իրանելու դրա աշխատանքը որպես

⁸⁶ Տե՛ս *Հավաստագրման ենթահանձնաժողովի գեկույցը և նստաքրջանի երաշխավորությունները*, 16-20 նոյեմբեր, 2015թ.:

⁸⁷ Տե՛ս *Սիսբեկյուրյան դեմ պայքարի Բուխարեստի գործողությունների ծրագիրը* (2001թ.), Սիսբեկյուրյան դեմ պայքարի մային ԵՄԿ նախարարների որոշման Հավելված, կետ10, ՄՇ(9).DEC/1, 4 դեկտեմբեր, 2001թ.:

⁸⁸ Տե՛ս *ԵՄԿ տարածքում մարդու իրավունքների ազգային հաստատությունների ուժեղացման թեմայով փորձագետների Վարչակազմում կայացած ժողովի համատեղ հայտարարությունը* (19 դեկտեմբեր, 2016թ.):

⁸⁹ Տե՛ս ՄԱԻԳ Պիլար սաստիլ եպ *Բանաձև թիվ 70/163. մարդու իրավունքների խթանման և պաշտպանության ոլորտում ազգային հաստատությունների մասին*, A/RES/70/163, որն ընդունվել է 2015թ. դեկտեմբերի 17-ին: Տե՛ս նաև ՄԱԻԳ Արդու իրավունքների կոմիսիի *Բանաձև թիվ 27/18. մարդու իրավունքների խթանման և պաշտպանության ոլորտում ազգային հաստատությունների մասին*, A/HRC/RES/27/18, որն ընդունվել է 2014թ. հոկտեմբերի 7-ին:

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության և սպանության անխաղճի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

Խրականության և դեմ խորհրդատվական մարմին և մեծացնել նրա գործունեության նկատմամբ հանրային վստահության նր: Սյ սպիտով, Օրենքի նախագծում հարկ է ներառել Խորհրդի կազմի անդամների հավասարակշռված ներկայացումը անսպանության և սպանության, ինչպես նաև բազմակարգության և ապահովման լրացուցիչ երաշխիքներ:

107. 15-րդ հոդվածի երկրորդ կետի առաջին ենթակետի համաձայն, Իրավահավասարության խորհուրդը օգնում է Անդու իրավունքների պաշտպանին՝ սույն հոդվածի առաջին կետում թվարկված ոլորտների վերաբերյալ բողոքների գնահատման գործում «բողոքողի թույլ տված ամբողջությամբ»: Հաշվի առնելով այն, որ Անդու իրավունքների պաշտպանը ի պատճառն է նաև իրավունք ունի վերանայել գործերը (սե՛ս Անդու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքի 15-րդ հոդվածը) և որ Իրավահավասարության խորհրդի դերը բնույթով խորհրդատվական է, այն կարծես հակասում է Անդու իրավունքների պաշտպանի ընդհանուր մանդատին՝ թույլ տալով բողոքողներին որոշել, թե ինչպես կգնահատվեն իրենց գործերը: Առաջարկվում է վերանայել այս դրույթը:

108. Ընդհանուր առմամբ, ինչպես նշվել է վերը, 15-րդ հոդվածը Խորհրդի համար սահմանում է լայն մանդատ՝ ստացելու Անդու իրավունքների պաշտպանին, այդ թվում՝ բողոքների քննության և խորհրդատվական եզրակացությունների սրահարման, Անդու իրավունքների պաշտպանին վերապահված կոնկրետ լիազորությունների իրականացման, խրականության վերաբերյալ դատական գործերով առաջարկության և ներկայացման գործում: Բացի այդ, Խորհրդին իրավունք է վերապահվում մարդու իրավունքների և սզատության և ներքին սեղեկատվության ու սույն մասերում ներքին և վերլուծության և ներքին վերաբերող խորհրդակցական բացարձակության և առաջարկության և ներքին սրահարմարելի փոստական իշխանության և ներքին և սեղանական ինքնակառավարման մարմիններին, կազմակերպության և ներքին և պատանյաններին հանրության իրազեկության նր բարձրացնելու համար՝ ուղղված իրավահավասարության և ապահովմանը, խրականության բոլոր դրսևորումների կանխանք և դրանցից պաշտպանությանը, Անդու իրավունքների պաշտպանի տարեկան զեկույցին իրավահավասարության և խրականության վերացման ինդիկատորների առնչությամբ ստացմանը: Հաշվի առնելով այն, որ Խորհրդի սխառնաբար հասարակական հիմունքներով է, իսկ Օրենքի նախագիծը նախատեսում է, որ դրահանդամները հանդիարում են ամիսը մեկ անգամ, 15-րդ հոդվածով նախատեսված պատանյանության և ներքին և պատանյանատվության և ներքին չախազանց մեծ են թվում: Աեծախա վիճելի է, պոյոք Խորհուրդը հնարավորություն և կունենանաիրականացնել իր բոլոր ինդիկատորները ժամանակին և պոյոք ու նալետ կերարվ: Ինչպես սրդեն ամելի վաղ նշվել է (սե՛ս կետ 99), այս պատանյանության և ներքին սխառն է իրականացվեն բալարսոք ոետուրսներ ու նեցոդ, ամբողջ դրույթով սխառոդ և վճարվող սխառակիցների խբի կոդմից:

10. Անկույիչ մեկնարանության և ներքին

109. Արժե վերիիշել, որ ԵԱՀ հանձնաաության և ներքին պիսանչում են, որ օրենսդրության և ներքին ընդունվի «որախա մարդկանց կախն արսացող բաց գործընթացի պոյոք ու նր կալ

ԵԱՀ Կ/ԺՀ ՄԻԳ-ի վերջնական կարծիքը «Օրենքի առջև հավասարության ասպանության և սպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի մասին

ուղղակիորեն, կամ ընտրված ներկայացուցիչների միջոցով» (1991թ. Մակվայի վաստադրված, կետ 18.1):⁹⁰ Անալոգիա, օրենսդրությունը, որը կարող է սզդեցություն ունենալ մարդու իրավունքների և հիմնարար սզատությունների վրա ինչպես պատերազմ, սգաք է սնցնի լպն խորհրդակցական գործընթացներ օրենսդրության նախագծան և ընդունան ողջ ընթացքում՝ սպանվելու մարդու իրավունքներով զբաղվող կզամակերարությունների և լպն հանրություն, պղթվում՝ մարզինակ սցված խմբերի լիարժեք սեղեկացվածությունը և Չրենքի ընդունումից առաջ իրենց սեակեսները ներկայացնելու հնարավորություն իրացումը: Հանրային քննարկումները և բաց ու ներսական բանակեճը կմեծացնեն բոլոր շսհարզիո սնձանց կողմից սարբեր գործոնների ընկալումը, կբարձրացնեն վստահությունը ընդունված օրենսդրության և ընդհանրապես հաստատությունների նկատմամբ: Հայաստանի օրենսդիր մարմնին քսզպերում ենք սպանվել Չրենքի նախագծի շուրջ խորհրդակցական գործընթացները մինչև և դրարնդու նումը:

110. Ի լրում և ի անվովում, հարկ է նշել, որ Չրենքի նախագծի 16-րդ հոդվածի ներքո սնցումայ ին դրույթների վերջին վերանպ ու մներից հետ, պատ հոդվածի երրորդ կետը նշում է, որ «իել ամիտհարմարեցումների հետկսակված դրույթները ու ժի մեջ են մնում Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության սահմանված ժակեսներում»: Պարզ է, թե ինչ ժակեսների և ինչ օրենսդրության մաին է իոսքն պստեղ: Ասպսով, առաջարկվում է սահամարաաիանսբար հստակեցնել:

[ՏԵՔՍՏԻ ՎԵՐՁԸ]

⁹⁰ Հասնելի է պստեղ՝ <http://www.osce.org/fr/odihr/elections/14310>.